

ԱՄԵՐԻԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԵ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5, 1912

ԹԻՒ 40

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Հայկական տաճնապին հոգեւոր կողմը 938

ՀՈՐԻՋՈՆԸ

Հաղորդութեան Համաժողովը 939

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Բուրումն հոգեւորական շԱՄԱՋԱՍՊ Ծ. ՎՐԴ. ԵՂԻՍԵԱՆ 940

Իր իսկ հաւատքը 941

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Աշխարհիս նոր Եօթը Հրաշալիքները 942

Ռուսաստանի ազգաբնակչութիւնը 944

Մրափող մանկիկին (Ոտանաւոր) Խ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ 945

ՅՕԴՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ

Յիսուսի ընկերվարական ուսուցումները ՎԵՐ. Ֆ. Շ. ԼԷՍԼԻ 946

Զօրապետ Պոլմի ՎԵՐ. Մ. Կ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ 947

Ուսուցիչներու պէտք կայ ՎԵՐ. ԷՐՆԷՍԹ ՈՒ. ՐԻԿՋ 950

Քրիստոնէական ամպիոնին նիւթը ՎԵՐ. ՋԱՐԼՍ Ի. ՃԷՏԵՐՍԸՆ Վ. Ա. 951

Գաւառային Ժողով ի Պարտիզակ Մ. ՇՈՎԻԵԱՆ 953

Հայ կեանքը Շ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ 954

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

956

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

ՀՈԳԵՒՈՐ ԿՈՂՄԸ

ՀԱՅ ազգով շահագրգռողներուն և զայն սիրողներուն մտքին մէջ Կոթող խորհուրդը մի եւնոյն է։ Ամէնս ալ սարսափի մասնուած ենք Արեւելեան Անատոլիոյ Հայոց ինչքին, պատուին և կեանքին շարունական բռնաբարութենքը լսելով։ Մեծ յոյս ունէինք թէ այդ պիտի աշխրատութիւններ ալեւս իսպառ պիտի անհետանային այդ գաւառներուն մէջ։ Սակայն այդ յոյսը կարելի չեղաւ ընդերկար տաժել։ Ոճիրներու երկար շարք մը գործուեցաւ մին միւսին ետեւէ մինչեւ որ երեւցան վերջին ընդհանուր անկարգութիւնները, որ կարծես աւելի ծանր դէպքերու վերահաս վտանգ մը ցոյց կու տան, եթէ արգելիչ տնօրինութիւն մը չըլլայ անմիջապէս։

Մեզի չվերաբերիր հոս խնդրին մանրամասնութիւններուն մէջ մտնել, ոչ ալ անոր քաղաքական հետեւանքներուն վրայ զրել։ Կ'ուզենք սակայն յայտնել թէ խորապէս կը շահագրգռուինք խնդրին բոլոր երեւոյթներուն և ջերմապէս կը մաղթենք որ ազգին վարիչներուն իմաստութիւն և քաջութիւն շնորհուի այս տագնապին մէջ։ Կացութիւնն ստուգիւ դժնդակ է և բարդ, և հասարակ տնօրինութիւններ անբաւական են այսպիսի արտասովոր պարագաներու մէջ։ Պարտք կ'զգանք նաեւ մեր ու մեր ընթերցողներուն կողմէ խորին ցաւակցութիւն յայտնել խոռովեալ գաւառներու բոլոր բնակիչներուն և մանաւանդ սպանեալներու սիրելիներուն ու պարագաներուն։ Շատ անգամ կը թերանանք ըմբռնել օր ըստ օրէ կարգացող լուրերուն ճշմարիտ նշանակութիւնը։ Այնքան կ'ընտելանանք աշխարհի այլազան կողմերէ հասնող սարսափի լուրերուն որ վերջապէս մեր զգացումները կ'սկսին բթանալ։ Բայց եթէ լոկ քանի մը բոպէ կենանք ու փորձենք մեր մտքին առջեւ պատկերացնել Քուրդերու վայրագ յարձակումներուն նշաւակ անպաշտպան զինվորութիւն մէջ զբաղուող մեր հայրենակիցներուն վիճակը—հրազէններու շաչիւնն ու շառաչիւնը, կիներու կոծն ու ճիւղ, պղտիկ տղայոց լացը, և ամէնուն երկիւղը, անձկութիւնն ու անյուսութիւնը—մանաւանդ եթէ տեղեակ ենք գաւառին և հոն կամ այլուր վկայ եղած ենք նմանօրինակ տեսարաններու, այն ժամանակ կարող կ'ըլլանք դէթ մինչեւ աստիճան մը ըմբռնել ներկայ կացութեան սոսկալի հանգամանքը։ Աստուած, եկեղեցւոյ երկար պատ-

մութեան մէջ, ոմանց շնորհած է լալու պարգեւը, լալու իրենց ժողովրդին ցաւերուն ու մեղքերուն վրայ։ Այդ եղած է հարկաւ այսպիսի պարագաներու մէջ։ Ձեռք կրնար արդեօք հաւատալ թէ հիմա Հայաստանի լեռնային մեկուսացեալ զինվոր կամ հեռակայ վանքերու մէջ չեն պակտիր ջերմանդ բարեպաշտներ, որ բոլոր հոգիով Աստուծոյ կ'աղաղակեն և արցունքով կ'աղօթեն որ թողութիւն շնորհէ և ողորմի իր տառապեալ ժողովրդին։ Ձեռք կրնար արդեօք հաւատալ նաեւ թէ այդ աղօթքները պիտի լսուին և աւելի պայծառ ու աւելի երջանիկ օրեր պիտի գան ընդհուպ։ Մենք չենք կրնար լքանել մեր հաւատքը թէ Աստուած փառաւոր ապագայ մը պատրաստած է Հայ ազգին համար ոչ այնքան քաղաքական ասպարէզի մէջ որքան իր թաղաւորութեան աւետարանչական գործին մէջ ի թուրքիա և Ասիոյ ուրիշ կողմերը։

Բայց բոլոր տառապեալներուն ի բոլոր սրտէ ցաւակցելով հանդերձ կը տարուինք հարցնել թէ պատճառն ի՞նչ է որ այսքան խորապէս կը յուզուինք մարդոց մարմիններուն ազդող աղէտներէն, իսկ այսքան քիչ՝ անոնց հոգեւոր կարօտութիւններէն։ Իրողութեան վրայ տարակոյս չկայ բնաւ թող երկրաշարժ, հրդեհ կամ կտորած մը պատահի, և ահա տառապեալներուն համար ամէն կողմերէ նպաստ կը տեղայ առատօրէն։ Սակայն դրամի համար կոչ մը ըրէք ինչպստ եկեղեցի մը, դպրոցի մը, քարոզչի մը կամ ուսուցչի մը ամսականին, պատասխանը շատ տկար կ'ըլլայ եթէ սպանութիւն մը կամ ուրիշ ոճիր մը գործուի թերթերը կը յիշեն դէպքը բոլոր իր մանրամասնութիւններով։ Սակայն իր հարստութիւնը չուայտութեամբ փճացնող երիտասարդի մը տեսիլը ու չաղրութիւն չգրաւեր։ Սաստիկ և իրաւամբ կը տագնապինք Հայաստանի վերջին դէպքերուն համար և կը փութանք ունէ բան կամ ամէն կարելի բան ընել կացութիւնը բարւոքելու համար հոն։ Սակայն մեր ամէն կողմը բազմաթիւ անձեր կան որ մեր իսկ աչքերուն առջեւ իրենց հոգիները կը կորսնցնեն, Աստուծոյ հետ կ'աղբին, Աստուծոյ ծային բաներու անփոյթ են, կարեւորութիւն չեն տար Սր. Գիրքին կամ եկեղեցիին իբրեւ հոգեւոր հաստատութեան, երկրէն են և երկրաւոր, երկրաւոր բաներ կը մտածեն, Բրիտտոսի միտքը չունին և Բրիտտոսէ չեն, ու մենք բոլորովին անհոգ կը մնանք և վտանգը անոնց ծանուցանելու համար մինչեւ իսկ մեր ձայնը բարձրացնելու ձանձրոյթը յանձն չենք առնել։ Արդ եթէ Աստուծոյ խօսքին

մէջ բան մը կայ որ աւելի որոշ է քան ուրիշ ունէ բան՝ սա է թէ մարդուս հոգիին համար ապահովութիւն չկայ առանց Քրիստոսի, մեր միակ փրկիչին: Եթէ չենք հաւատար կորստողներու և փրկուողներու միջեւ գտնուած բացարձակ տարբերութեան, ի դուր կարգացած ենք մեր Սբ. Գիրքերը: Ինչո՞ւ ուրեմն այսքան անհոգ կ'ըլլանք որիչներու, նոյն խի մեր ազգին, մեր եկեղեցիին և մեր ընտանիքին պատկանողներու, հոգեւոր փրկական նկատմամբ Աստուծոյ խօսքին կամ հոգեւոր աշխարհի իրականութեան մեր չհաւատարմուն համար է արդեօք: «Միթէ ես իմ եղբորս պահապան եմ» կ'ըսենք արդեօք Կայէնի նման: Թէ ոչ՝ մենք ալ մեղքի մէջ կ'ազդուինք անհոգութեամբ և ուստի իրաւունք ու կարողութիւն չունինք որիչներ Քրիստոնէական կեանքի առաջնորդելու: Ինչ ալ ըլլայ պատճառը, Արեւելեան Անատոլիոյ անհայտնութիւնը վիճակը ամբողջութեամբ արդի գործունէութիւնը նկատելով, մեզի ալ չ'ըպատշաճիր արդեօք ինչ որ Քրիստոս ըսաւ ուրիշ պարագայի մը մէջ. «Աստուծոյ պէտք էր ընել, և գաւորնք չ'զգուր»:

Ներկայ ժամանակը սրտի անաշտ քննութիւն կը պահանջէ Աստուծոյ առջեւ: Աստուած մեզ կը հրաւիրէ ապաշխարել և իրեն հաւատալ աւելի քան մարդկային միջոցներու: Եթէ որ մը յատկացուէր մասնաւոր ազդեցիկ և ամբողջ ազգը հրաւիրուէր Աստուծոյ ազդեցակեւ, որպէս զի ան ուղորդի և փրկութիւն պարգեւէ Հայ ժողովրդին՝ կարգադրութիւն մը՝ որ ներկայ պարագաներու մէջ շատ պատշաճ պիտի ըլլար ըստ մեզ: Աւետարանի միջոցով մեզի պիտի չգա՞ր արդեօք Քրիստոսի սա պատգամը. «Կը կարծէ՞ք որ այն Հայ զոհերը բոլոր Հայերէն աւելի մեղաւոր էին, որոնք այսպիսի բաներ քաջեցին: Չեզի կ'ըսեմ, Ոչ. հապա եթէ չապաշխարէք, ԱՄԷՆԴԻ ալ նոյնպէս պիտի կորսուիք»:

ՀՈՐԻԶՈՆԸ

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ Լոնտոնի Քրիստոսի Ուսման Հասթաթերթին թղթակիցը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ Հաղորդութեան համաժողովը որ վերջերս գումարեցաւ Վիէնայի մէջ.

Ահագին Վիէնայ քաղաքը, որ կը պանծայ զիստութեան, գեղարուեստի և քաղաքակրթութեան ամէն յաղթանակներու մէջ իր նշանաւորութեամբ, յաղթանակ փոթորիկի մը, խնդութեան մոլեղնութեան մը մատուցեցաւ՝ տասը կարգինալ, անհա-

մար արքեպիսկոպոսներ ու եպիսկոպոսներ և տեղացի ու օտարազգի կղերներու բանակ մը համախմբուած տեսնելով ի պատիւ Սբ. Հաղորդութեան կղերականներուն զլուխը կը գտնուէր: Պապական նուիրակը, կարգինալ Վան Րոսում, հասակով փոքր, երեւոյթով նեղմիտ ու դաժան Հոլանտացի մը, միջնադարեանի հարազատ տիպ: Պետութեան ամէնէն հեռու նահանգներէն, Եւրոպայի ամէնէն մոլեղնադերկիրներէն, գալով Վիէնայի փողոցները խիտ առ խիտ լեցնող հարիւրհազարաւոր Չեխ, Սլովաք, Հոգարացի, Սլովէն, Սառաթ, Լեհ և Ռուսներ, կիներու և տղայոց ոչ իսկ մէկ հարիւրորդը լսեց երեք «Հաղորդութիւն» բառը՝ փառաւոր այս հանդէսին ներկայ ըլլալու համար դեռ Վիէնայ չեկած, կամ աղօթագոյն գաղափար մը իսկ ունէր թէ հանդէսն ինչ բանի համար է կամ ինչ կը նշանակէ: Անոնց բոլոր զիտցածը սա է թէ յոգնախօս արքեպիսկոպոսներու և եպիսկոպոսներու, արքեպիսկոպոսներու և արքեպիսկոպոսներու, զօրավարներու, վաղեմի ազնուականներու և պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու բազմութիւնը, աղմուկը, տարազը և ներկայութիւնը ցոյց կու տան փառքը Հոռմի և այն եկեղեցւոյն որու կը պատկանին իրենք, նաեւ սա իրողութիւնը թէ ուրիշ ոչ մէկ եկեղեցի կրնայ իրենցին հետ մրցել բոլոր այս փառքին ու պերճութեան մէջ, Թերեւս Բողոքականներ և ուրիշ հերետիկոսներ շատ բնիք ունին ուրիշ երկիրներու մէջ, թերեւս ընկերվարութիւն և սոմկաւարական ուրիշ զրուսիւններ կ'ողողեն ուրիշ տեղերու ժողովրդային զանգուածները: Աւատրիա-Հունգարիոյ մէջ Հոռմ գերիշխան է, Պապը և ինչ որ ան կը ներկայացնէ՝ կատարեալ հնազանդութիւն կը պահանջէ: Աւատրիոյ մէջ, և կ'ընդունի ալ:

Լոնտոնի մէջ աւելի կամ նուազ մանրամասնութեամբ նկարագրուեցան այս հանդէսները և թափօրները, Սբ. Ստեփանոսի հանդիսաւոր պատարագները և արարողութիւնները: Բայց լրագրական թղթակիցներու այդ նկարագրութիւններէն ոչ մին կարող է Աւատրեան մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ պարզուած տեսարանները պատշաճապէս ու հաւատարմօրէն պատկերացնել: Երբ Գերման Կայսրը կամ ուրիշ մեծ վեհապետ մը Վիէնայ ժամանէ պատկառելի Կայսեր այցելութիւն մը տալու համար, բաւական չարժու՞մ կ'ըլլայ հարկաւ և բնակչութիւնը կը ճգնի տեսնել հանդէսը: Սակայն Պապական նուիրակին ժամանման ատեն է միայն որ Վիէնայի ուրախութեան մոլեղնութիւնը ի յայտ կու գայ: Հոլանտացի այդ փոքրա-

հասակ աննշան կարգինալը, Հոռոմայ Եպիսկոպոսին ընտրեալն ըլլալով, Աւստրիական սահմաններէն իսկ ընդունուեցաւ Պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներու կողմէ և ամբողջ երկաթուղիին վրայ ջերմոտանդ ամբոխներ կայարաններու մէջ սպասեցին անոր օրհնութիւնն ստանալու համար, Վիէննայի ծայրագոյն արուարձանները ժամանելէն ետքը քսանըհինգ մղոն տեղ ուրախութեան զանգակահարութիւն եղաւ, և յուլման ու հաճոյքի ալիքներ իրարու յաջորդեցին սպասող այրերու և կիներու հոծ ու անվերջ շարքերուն մէջ, Աննկարագրելի է ինչ որ կ'զգան անոնք՝ մտածելով թէ ընդհուպ պիտի տեսնեն այն մարդը զոր Պապը իրենց ղրկած է, Երբ Հոռոմայ Քահանայապետին նուիրակը բերող կայս. կառախումբը Վիէննա ժամանեց, բոլոր մեծ եկեղեցիներուն զանգակները կրկնապատիկ ուժով գոռացին, և երբ Երեսն անոր կարմիր զգեստները, որոնց քղանցքը մանկաւիկներ ու քահանաներ վեր կը բռնէին, ահագին ամբոխը ծնրադրեց ու կեցաւ, իսկ նուիրակը մատները վեր վերցնելով Լատիններէն օրհնութիւն մը տուաւ, Անոր հետեւող արքեպիսկոպոսները իրենց հպարտ գլուխները բացին և Աւստրիոյ գոռող ազնուականները խորին խոնարհութիւն ըրին Եկեղեցւոյ իշխանին, Զինուորեալ Եկեղեցիին համար պանծալի բոպէ էր այդ։

Մինչ այս տողերը կը գրեմ, զաւառացի 150,000 օտարականներ հաւաքուած են Վիէննայի մէջ, Պանդոկներն հարկաւ բոլորովին անբաւական են հիւրընկալել այս ահագին բազմութիւնը, ուստի դպրոցներն ու հանրային ուրիշ շէնքեր այդ նպատակին յատկացուեցան, Վիէննա այս պահուստ յաղթական Հոռոմի խանդակաթ սիրելին է, Փողոցներուն մէջ կը տեսնուին գիւղացիներու ամբոխներ կալիցիոյ նման զաւառներէ եկած, ուր բնակչութեան հարիւրին 20ը միայն գիտեն կարգաւ ու գրել և ուր հանրութիւնն առ հասարակ մաքուր կամ լաւ հաց ճաշակած չունի, Անոնք մասնաւոր կառախումբերով մայրաքաղաք ղրկուած են իրենց աւատապետներուն ծախքով, որոնք ոչինչ խնայած են այս ձեռնարկին համար և դրամական գումարներ չոստայած են, Այդ մեծ ազնուականները հաւանօրէն Եւրոպայի ամէնէն ապականեալ մարդիկն են, Սովորական մամանակներ իրենց սահմաններուն մէջ կը քերթեն իրենց աղքատները, բայց երբ կարգը «Ար. Սեղանին Հաղորդութիւնը պատուելու» կու գայ, ոչ մէկ զոհողութիւն կը խնայեն։

Գրեթէ սարսափելի է կարգաւ Աւստրիոյ կաթոլիկ թերթերուն բիրտ մօլեռանդաբանութիւնը

ները, Նրապեալ շատ միտքերու՝ հայհոյանք կը թուին անոնք, նոյն իսկ կաթոլիկ շրջանակներու մէջ, Կը խօսին Հաղորդութեան «խորհուրդին» վրայ, կը խօսին գոյափոխութեան վարդապետութեան վրայ ամենարիրտ ոճով, Սլովենիոյ եպիսկոպոս մը կ'ըսէ թէ քահանայութիւնը կարողութիւն մը ունի, որմէ վեր կայ միայն Ամենակալինը, այնու գի քահանաները կարող են ստեղծել ոչ միայն մարմին և արիւն, այլ բուն իսկ մարմինն ու արիւնը համայն մարդկութեան Փրկչին, Այս է, կ'ըսէ, կարողութիւն մը զոր Քրիստոս իսկ չունի։

Հոռոմայ զօրութեան այս ահաւոր հանդէսին մէկ կողմը պէտք չէ անտես թողուլ, Բողոքականութեան դէմ ցոյց է այն, ցոյց մը բոլոր այն բաներուն դէմ զորս Բարեկարգութիւնը մարդկութեան կը ներկայացնէ իբրեւ թանկագին ու պատուական, ինչպէս կրօնական գաղափարներու ազատութիւնը և կրօնական բաներու մէջ Ար. Գիրքին բացարձակ հեղինակութիւնը։

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

«ԲՈՒՐՈՒՄՆ ՀՈՐԵՒՈՐԱԿԱՆ»

«Զի հոտ անոյ իմք Քրիստոսի առ Աստուած» Բ Կոր. Բ 15 :

Առաքեալը Քրիստոսով աշխարհի պարզեւում վերկուրեալն ու Աստուածային շնորհներու և առաքելներու պաշտօնին նկատմամբ խօսելով՝ կործանութիւններու ուղղած իր երկրորդ նամակին մէջ զինքն և իր ընկերները անուշահոտ խուճկի կը նմանցնէ. «Մենք՝ Քրիստոսի անոյ հոտն ենք առ Աստուած, մենք աստուածգիտութեան քաղցր բուրումը մեր շուրջը սփռելու պաշտօնն ունինք, մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի Փրկութեան աւետիսը մեր միջոցաւ կը հռչակուի տիեզերքի չորս ծայրերը»։

Սովորութիւն էր հին ազգերու մէջ թէ, երբ պատերազմի դաշտին վրայ յաղթական զօրավարը թշնամիին վրայ կատարեալ յաղթութիւն կատարած, անոր գերիներն ու աւարներն առած կը դառնար, անոր յաղթութիւնն հռչակելու համար խնդկաբերներ կ'ընկերանային անոր, Ամաններու մէջ խուճկ և անուշահոտութիւններ լեցուցած կը պանծացնէին յաղթական զօրավարին քաջութիւնները, միջոցաւ համակ կը լեցուէր բոլորմանց անուշութիւնով, Եւ հանդիսականներն որք ճանապարհի անցքին վրայ յաղթողին գալստեանը կը սպասէին՝ վարդեր ու զանազան ծաղիկներ կը սփռէին անոր ոտքերուն տակ, Առաքեալը, շատ հաւանական է որ այս սովորութեան ակնարկելով և գեղեցիկ նմանութիւնով կ'ուզէ հասկցնել թէ Քրիստոս

տոս այն յաղթական Մեծ Զօրապետն է որ իր խաչի զենքով յաղթեց հակառակորդին։ Քանզեց խաւարի իշխանութիւնը, աւար առաւ, պարգեւներ բաշխեց մարդոց որդիներու։ Եւ այդ յաղթութեան շնորհիւ մասն իր խայթոցը կորսնցուց և պերեղմանն իր սարսափը։ Եւ մենք — ըսել կ'ուզէ Առաքնաւ — քարոզողներն ենք այս յաղթանակին, խնկարեններն ենք այս յաղթականին։ Պօղոսի այս խօսքերուն մէջ պարծանքի ձեւ մը և քիչ մըն ալ յանգիմանութիւն կ'երեւան կորնթացիներու հանդէպ, որոնք երբեմն արհամարանքով կը վերաբերուէին իրեն և իր պաշտօնին նկատմամբ։ Եւ իրաւունք ունէր անտարակոյս։ Պօղոս և միւս առաքնակներ՝ Քրիստոսի գիտութիւնը, յաւիտենական և հոգեւոր ճշմարտութիւններու յայտնութիւնը, Կենաց Սօսքին քարոզութիւնը ունէին, ինչ որ խոսնակէն ու վարդէն աւելի բուրու մնաւէտ է, մեղրի խորիսխէն աւելի անուշ և աշխարհի բոլոր գանձերէն աւելի թանկ ու պատուական։ Եւ այդ քարոզութիւնը կը տարածէին՝ այնպէս ինչպէս խոսնակից սենեակէ մը դուրս ելած անձ մը իր շուրջը համակ անուշ հոտով կը ընու և ամենուրեք իր հետ կը տանի, կը սփռէ զայն։ Այս հոտը կեանք ու անմահութիւն էր ոմանց համար, և ոմանց համար ալ, աւաղ, մահուան և դատապարտութեան պատճառ։ Փրկուածները կեանք կը շնչէին այդ բուրումէն, իսկ կորսուածները կը թունաւորուէին անկէ։ Անոնք որ անհաւան սիրաւ ունին, որք կը խտանան, կը քարանան Աւետարանի բարոյականի հանդէպ, որ կամաւ կը կուրանան ճշմարտութեան արեւուն դէմ, Աւետարանի քարոզութիւնը դատապարտութիւնը պիտի ըլլայ այնպիսիներուն, քանի որ ճաշք ունէին ու չսեռան, ականջ ունեցան ու չլսեցին ու միտք չառին։ Վարդն անուշաբոյր է, բայց առողջ հոտաւելիք ունեցողին համար։ մեղրը քաղցրահամ է, բայց առողջ քիմքերու, առողջ ճաշակ ունեցողներու համար։ արեւուն լոյսն հիանալի է, բայց ինչպէս հասկըցնել զայդ կոյրերու։ Իր զգայարաններուն առողջութիւնն ու մարմինին կենդանութիւնը կանոնաւորող բարեխառնութիւնը կորուսած հիւանդ մը, ախտաւոր մը այնքաւ դուրի է ընտրելու, դատելու կարողութիւնէն և անճաշակ է։ Դառն է մեղրը անոր քիմքին, վարդը բոյր չունի անոր ունեցնիւն։ Արեւ չկայ կոյրին համար։ Աշացաւը, հիւանդ աչք ունեցողը, ջղճիկը կակիճ կը զգայ ճառագայթէն։ Կոյր հոգիներու, խոսակցացած սրտերու, խանգարուած բարոյականներու, ժահահոտ բարքերու համար Քրիստոսի գիտութիւնը մահ-

ուան հոտ է։ Աստուծոյ սիրոյն փառաւոր հանդէսը, Անոր ողորմութիւնն ու շնորհքը որ յայտնուեցաւ Յիսուս Քրիստոսով՝ անպէտ և նոյնիսկ անտանելի են կորսուածներու աչքին։ Անոր անոյշ հոտը և մեղրի համը առողջ զգայարանք կը պահանջեն, անոր լոյսին նայելու համար արծիւի բերքը հարկաւոր են։

Յարգելի ընթերցողներս ունին արդեօք պահանջուած առողջ ճաշակը՝ զգալու համար Քրիստոսի յայտնութիւններուն քաղցրութիւնը։ ունին արդեօք կորովի աչքեր տեսնելու համար բացարձակ ճշմարտութեան անստուեր լոյսը։ Մենք, Քրիստոնեաներս, որ Քրիստոսի անունով կը պարծենանք, ունինք արդեօք Քրիստոսի անոյշ հոտը, հաւատոյ, սիրոյ, եղբայրութեան բոյրը, և պիտի կարենանք սփռել անկէ մեր շուրջն եղողներուն վրայ։

Պարտ և արժան է մեզ որ յաղթական զօրապետի յառաջընթացներու նման խնկալից բուրվառներ ի ձեռին քաշենք Յիսուսի առաջէն, Աւետարանի ճշմարտութիւններու կենաց բուրումը տարածենք ամենուրեք։ Սիրով ու եռանդով սփռենք Անոր ոտքերուն տակ, Անոր անցքերուն վրայ մեր հոգւոյն քաղցրաբոյր ծաղիկները։ Իւրաքանչիւր ճշմարիտ հաւատացեալի սիրտն արժան է որ ըլլայ ոսկի բուրվառ մը ուսկից հաւատոյ և սրբութեան խունկը պիտի ծաւալի, ծառանայ, վերանայ մինչև Բարձրեալին դահլիճ առջև։ Ո՞րքան երանելի է և շնորհաւորելի այն հաւատացեալը որ առողջ ճաշակը ունի զգալու համար Աւետարանի մեղրին քաղցրութիւնը՝ նման Դաւիթի որ կ'ըսէ, «Բու խօսքերդ, ով Տէր, մեղրի խորիսխէն աւելի անոյշ են»։ Երանի՛ անոր որուն աչքերը կը թափանցեն ճշմարտութեան Արեւուն լոյսը որ պիտի առաջնորդէ անոր շաւիղները լուսաւորելով, Երանի՛ անոնց որք կրնան համարձակօրէն հռչակել աշխարհին՝ Առաքեալին նման՝ թէ «Անոյշ հոտ է՛ Քրիստոսի առ Աստուծ»։

Սամսոն

ՀԱՄԱԶԱՍՊ Մ. ՎԻՐ. ԵԴԻՍԵԱՆ

ԻՐ ԻՍԿ ՀԱՒԱՏՔԸ

Աշակերտները գումարման սրահէն դուրս ելլելով յուզուած կերպով կը խօսէին գրուած դասագիրքի մասին։

«Այդ խնդրին ազէկ վերջաւորութիւն մը և լուծում մը կու տայ. չէ՞»։

«Այո, կարծեմ այդպէս է։ Գիտութիւնը իր վճիռը կու տայ հրաշքներու մասին»։

«Այդ անտարակուսելի կերպով հաստատուած է»

«Ես պիտի չուզէի ընաւ այս դասախօսութեանէն բացակայիլ։ Այո, մեր ուղածը իրողութիւններ է։ Հոս ատոր համար է որ կու գանք»

Համալուար գիտնականի մը կողմէ հրապարակային դասախօսութիւն մը եղած էր գիւղաքաղաքի մը մէջ ուր համալուարան մը կար, և գոլէճի ուսանողներէն շատեր հոն ներկայ գտնուած և եռանդով մտիկ ըրած էին։ Դասախօսը վճռապէս ժխտած էր հրաշքին գոյութիւնը և ուրացած էր Աստուածային ստեղծագործութիւնը։

Էտուրըտ Պրուքս իր սենեակը ելաւ, նստաւ և սկսաւ բերուած փաստերը նորէն միտքէն անցընել։ Ինչ բան թողուլ պիտի ստիպուէր եթէ ընդունէր դասախօսին եզրակացութիւնները։ Տիեզերք մը որ գոյութեան եկած էր անծանօթ դոթութիւններէ, ա'լ Երկնաւոր Հայր մը չկար որուն կարենար գիմել իր փորձութեանց մէջ, ինչպէս նաեւ իր նեղութեանց ու սէրերուն մէջ։ չկար ապագայ մը որու վրայ կարենար վստահ ըլլալ։ մեղք և պատասխանատուութիւն պարզ բառեր էին քանի որ ա'լ չկար Աստուած մը որուն դէմ մեղանչէր կամ որուն հնազանդութիւն պարտական ըլլար։ պիտի մնար բոլորովին նիւթական աշխարհ մը ուր ֆիզիքական իրողութիւնները միայն կարեւոր բաներ էին։

Բայց մինչ ան հաւատքի և կասկածի կոիւր կը մղէր՝ սկսաւ ինքնիրեն հարցնել թէ արդեօք ստիպուած էր իբրեւ վերջնական ընդունիլ այն եզրակացութիւններ որոնք իրեն այնպէս կը թուէին թէ դասախօսին անհատական պնդումներն էին այն տեսակ խնդիրներու վրայ՝ որոնք աւելի խորունկ իմաստութիւն մը կը պահանջէին քան մտաւոր իմաստութիւնը։ Յետոյ ինքզինքը ծունկի եկած գտաւ։

«Ով Հայր իմ», աղերսեց ան, «ես իմ իսկ հաւատքիս կը կարօտիմ — ոչ թէ այն հաւատքը զոր ուրիշներ ինծի համար կը չինեն փաստերով, այսինքն այն հաւատքը որ ինծի կը բացատրէ կեանքը և մահը, զիս դոհացնելու համար»։ Եւ իր աղերսը լսելի եղաւ։

Յաջորդ օրը Էտուրըտ Պրուքս կը խօսակցէր այն ուսանողին հետ որ ըսած էր «Այո, մեր ուղածը իրողութիւններ է»։ Այս ուսանողը ըսաւ, «Հիանալի դասախօսութիւն մը նէր, չէ»։

«Չեմ կարծեր թէ այլպէս էր»։

«Բայց դուք ինչպէս կրնաք չընդունիլ գիտական ճշմարտութիւնները»։

«Ես վստահ չեմ թէ այդ է Բոլոր ճշմարտութիւնը։ Ես աւելի կը նախընտրեմ հին հաւատքս պահել»։

«Բայց գիտութիւնը կը ժխտէ զայդ»։

«Ոչ ինծի համար»։

«Բայց, պարոն, մենք իրողութիւններ միայն կ'ուզենք, հոգ չէ թէ ինչ կ'ըլլան մեր գաղափարները»։

«Այո, մեր ուղածն ալ այդ է — իրողութիւններ։ Իմ հաւատքս ինծի աւելի մեծ իրողութիւն մըն է քան ուրիշ որեւէ բան։ Չեմ հաւատար թէ իմ Աստուծոյ վրայ ունեցած հաւատքս անբանաւոր է։ Երբ գլուխս ու սիրտս քովէքով բերեմ այս խնդիր խորհելու համար, այն ատեն դոհացում կը զգամ։ Չեմ կրնար ձգել որ որեւէ մարդ, որչափ ալ ուսեալ ըլլայ ան, հաւատքս ինծի թելադրէ։

Պատահին Պրուքս անցեալ Յունիսին չրջանաւարտ եղաւ։ Իր կարգին մէջ ոչ ոք այնչափ երջանիկ, լուրջ, յստակամիտ է որչափ ինք։ ոչ ոք ապագան աւելի յուսալից, աւելի քաջաբար, աւելի եռանդաւոր կը դիմագրաւէ քան ինք։ Ան իր իսկ հաւատքին համար մաքրաժող է և այդ պիտի պահէ զինքը այն ծառայութեան կեանքին մէջ որուն նուիրուած է։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՆՈՐ ԵՕԹԸ ՀՐԱՇԱՆԻՔՆԵՐԸ

(Շար. Նախորդ թիւէն և վերջ)

ՐԱՏԻՈՒՄ

Գրքի և Փրոֆ. Հրաչ Ն. Մարտի Գ. Գ., Վ. Փ.

Գիտնականներու մէջ ընդհանրապէս կ'ընդունուի թէ բառիումի գիւտը աշխարհի տուաւ անոր ամէնէն հետաքրքրական ու եղական առեղծուածներէն մէկը։

Բառիումի գիւտը տրամաբանական արդիւնքն էր Պէճէթէի 1906ին ըրած ջանքերուն որով կ'աշխատէր գտնել քիմիական նիւթ մը որ կարենար Քի ճառագայթներ արտադրել։ Պրանսացի այս համալուար գիտնականը յաջողած կ'երեւար երբ գտաւ թէ սակաւագիւտ ուրանիում տարրին բոլոր բաղադրութիւնները կու տան այնպիսի ճառագայթներ, որոնք Քի ճառագայթներու նման կըրնան լոյս չլափանցող վարագոյրներէ անցնել ու լուսանկարչական տախտակներու վրայ ազդել։ Ահա այդ առիթով շատ ուշագրաւ իրողութիւն մը գտնուած էր. հանքէն հանուած ուրանիումի հանածոն աւելի գործօն էր քան ինչ որ կը յուսացուէր այդ հանածոյին պարունակած ուրանիումէն։ Այս գիւտը առաջնորդեց Մատամ Գիւ-

րին, Փրոֆ. Գիւրբի տաղանդաւոր ղեկաւոր կրնը որ նոյն ատեն Պէքէէլի ալ գործակիցն էր, փընտռել ուրիշ գործօն նիւթեր ալ որոնք ուրանիումի այս տեսակ հանածոներուն մէջ ունեցածէն աւելի ազդեցութիւն ունենան այս տեսակէտով: Երկու երեք տարուան դժուար ու ծանրածանր աշխատութենէ ետքը, մէկ տակառաշափ ուրանիումի հանածոյէն շատ քիչ քանակութեամբ բաժնուած հանել կարելի եղաւ, բաժնուած քլորատի ձեւին տակ:

ՀԱՎԱՆԵՍԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՎԱՅՈՅՆՆԵՐ

Գրողն է Է. Է. Հայր, Բժիշկ

Երբ համբերատար փորձերով կարելի եղաւ հաստատել միջրոպներու առատութիւնը, գտնուած էր այն բանալին որ Միաց. Նահանգներու հարաւային կողմերը պիտի ազատէր դեղին տոնդի մաքրանոցներու գերութենէն. որովհետեւ այս առողջապահական շղթաները և մաքրանոցները մեծապէս կը վնասէին այդ տեղերու առեւտուրին: Այո, ատով կրցաւ աղաատիւ մեր (Ամերիկեան) բանակը գերութենէն ախտերու որոնք փամփուշտներու ըրածէն աւելի գինուոր կը մեռնէին. այդ կրցաւ բանալ այն պատուարը որ Ատլանտեանը և Սաղաղահանը կ'անջատէր Փանամայի պարանոցին վրայ:

Լիւթըր, Փասթօրի այս գիւտին վրայ խորհելով, այն դադափարը յղացաւ թէ եթէ կարելի ըլլայ միջրոպները փճացնել կամ դանդաղ վիրաբուժական գործողութիւններու մէջէն հեռացնել, գործողութեան ենթարկողներէն մեռնողներու կամ տառապողներու թիւը պիտի նուազի: Ահա հակա-նեխականի գործածութիւնը այս կերպով մուտ գտաւ վիրաբուժութեան մէջ: Մինչ առաջները ծանր գործողութեան ենթարկողներուն երկուքին կամ երեքին մէկը կը մեռնէր, հակաանեխականներու գործածութենէն ետքը հազիւ յիսուէին մէկը մեռնիլ սկսաւ: Նորէն, մինչ հին օրերու գործողութեանց ծանր վէրքեր, ակռափիկ, փտախտ և տառապալից մահեր կը հետեւէին, այսօր վիրաբուժ-ժը հակաանեխականներու շնորհիւ կրնայ մարմինն որեւէ մասը բանալ և վէրքը աղէկցնել՝ առանց թարախոտելու: Հիւանդանոցներու մէջ պատահող փտախտը, օճացաւ, արիւնի թոնաւորում, որոնք երբեմն հիւանդանոցներու և բանակներու անէծքներն էին, հիմա գրեթէ բնաւ չեն պատահիր:

ԼՈՒՍԱՊԱՍԿԵՐԱՅԻՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄ

Գրողն է Փրոֆ. Տէյթի Թոք, Արտ-էսթէշ

Մաքէնարոս և Փէլսոֆոյոս-Ֆէան Վարդապետ

Եթէ անթել հեռագրութիւնը ականջի միջոցով զարմանալիք գործող մըն է, լուսապատկերացոյցը

անկէ նուազ չէ աչքին համար: Այս երկու գործիքներն ալ եթերի նոյն ալիքներով կը գործեն և իրենց պատգամը կը բերեն մեզի:

Թէեւ լուսապատկերացոյցը անթել հեռագրութեան չափ ընդարձակօրէն գործնական չէ, բայց ան ալ իրապէս աւելի հիմնաւոր է. որովհետեւ անթել հեռագրութիւնը ալիքին ազդեցութիւնը միայն կ'ընդունի և նոյնը անփոփոխ կերպով կը հաղորդէ: Բայց լուսապատկերացոյցը լոյսի ալիքներու խառն խուրձ մը դասաւորելու սքանչելի զօրութիւնը ունի: Ահա այդ կերպով կարելի կ'ըլլայ լոյսին բուն աղբիւրը դիտնալ, և հասկնալ նաեւ թէ ինչ վիճակներէ կ'անցնի մինչեւ որ աչքին հասնի:

Նեւտոն առաջինը եղաւ փիլիսոփայելու այն ազդեցութեան մասին զոր ունի պրիմալ մը իր մէջէն անցնող լոյսին վրայ: Եւ այդ անկէ անցնելով ոչ միայն իր ուղղութիւնը կը փոխէ, այլ պրիմալը պարզ ճերմակ երեւցող արեւալոյսը ծիածանի հիւսնալի կամարի մը կամ գոյներու ժապաւէնի մը կը փոխէ, որուն Նեւտոն «արեւապատկեր» անունը տուաւ: Ուրեմն սպիտակ արեւալոյսը երեւցածին պէս պարզ բան մը չէ, այլ ծիածանին բոլոր գոյները ունի իր մէջ: Թէեւ այս պիտի հիմնական էր, բայց մէկ ու կէս դար ետքը ասորով փրաւունհօֆըրի կը սպասէր կատարելագործելու համար: Անոր գտածը սա էր. արեւապատկերի գոյներուն միջեւ անկանոն միջոցներու մէջ կը գտնուին մութ դուզահեռական, անգոյն գիծեր ալ որոնք տարբեր լայնութիւն ունին, և անոնք «Փրաւունհօֆըրի գիծեր» կը կոչուին, ու մինչեւ այն ատեն անծանօթ էին:

Լուսապատկերացոյցը շատ նուրբ գործիք մըն է, բայց միեւնոյն ատեն ալ քիմիաբանական, կենսաբանական, օդերեւութական, բնապիտանական և աստղաբանական խուզարկութեանց համար ալ շատ զօրաւոր գործիք մըն է: Գիմարանական տարրերէն շատեր գտնուած են խուզարկութեան մը առիթով զոր Բէմզի կ'առաջնորդէր: Մասնիկներու թրթռական շարժումը և նիւթին լուսաբերութեան հետ ունեցած հիմնական յարաբերութիւնը ասով գտնուեցան:

Բայց ասոր ամէնէն զարմանալի բանը սա է թէ աստղերը մեզի այնչափ մօտ կը բերէ որ կըրնանք դիտնալ թէ անոնք ինչէ՞ շինուած են: Աստեղագիտութիւնը բոլորովին յեղափոխուած է լուսապատկերացոյցի գիւտով:

Ք. ՀԱՌԱԳԱՅՈՅՆԵՐԸ

Գրողն է Փրոֆ. Բոլլեր Ուէլքը [Ուոք]

Բ. Ճառագայթներու գիւտը պատահմամբ տեղի

Ֆինանսական (0,2) : Ռուսական ցեղի կենտրոնա-
վայրն են կազմում արեւմտքում Դոնեպրի և Չուդ-
եան լճի միջի տարածութիւնն ու Վոլգայեան և
Մարինեան չրջանները արեւելքում : Այդ կողմե-
քում Ռուսներն ամէն տեղ 300/0ից աւելի տոկոսն
են կազմում, միայն հինգ նահանգներում (որոնց
թոււմ և Պետերբուրգը) այդ թւից պակասում է :
Ռուսները յետոյ քանակով չափ են և դալիս
էն Թուրք-թաթարական ցեղերը, որոնք կազմում
են պետութեան ամբողջ ազգաբնակչութեան 10,6
մասը : Յետոյ գալիս են լեհերը 5,8 և ֆինները 4,
5 տոկոսով :

Ըստ դասերի՝ Ռուսաստանի ազգաբնակչութիւ-
նը, չը հաշուելով Ֆինլանդացիներին, բաժանվում է.
իւրաքանչիւր 1000 մարդու 771ը գիւղացի, 107ը
մէլլան (ստորին դասի քաղաքացի), 66 ալլազգի,
23 կոզակ, 15 ազնուական, 5 հոգեւորական, 5
պատուաւոր քաղաքացի և 8 զանազան անասի
մարդկանց :

Քաղաքների բարեկարգութեան տեսակէտից
(այսինքն չէ՝ ո՛ր թւականից) Ռուսաստանի 50 նա-
հանգների 762 քաղաքներից (չը հաշուելով Լեհաս-
տանը) էլեկտրական լուսաւորութիւնից օգտվում
են 57ը, գաղային՝ 23ը, իսկ նաւթային՝ 631ը :
Զրոնգներ ունեն 149 քաղաքներ, ջրանցքներ 27ը,
հեռախօսներ 136ը :

(Մշակ)

ՄԱՐԱԲՈՂ, ՄԱՆԿԻԿԻՆ

Արդեօք չի՞թ մեա դու Անհունին կեանքէն,
Թէ մի քերովրէ՝ դուարթնոց դասէն,
Որ մարդկային դէմք և մարմին տոած,
Երկինքէն գալով այժմ հոս ես թառած :
Օ՛հ, մարդ, մի հիւլէ՝ մէջ տիեզերքին,
Բայց տիեզերք մը կայ մէջ այդ հիւլէին . . .
Ձերթ առաւօտեան մի կաթիլ ցօղի,
Որուն ծոցն ամբողջ արեւ փողփողի :
Ախ թէ դիտնայի, ինչ կար մէջ դանկիր,
Ձոր դրած բարձիդ մըրափես հանդիստ :
Քու ձիւն սաւաննէն դուրս հանելով զայն՝
Նախադարունի կոկոնի նըման :
Ախ թէ դիտնայի երազն աչքերուդ,
Որ են քաղաքաւոր ներքեւ կոպերուդ,
Ինչպէս զոյգ աստղեր վարդ արշալոյսին,
Որոնք ամպերու շերտով պտտաւորն :
Ախ թէ դիտնայի ներքեւ չուրթերուդ
Ինչ կրակ ու բոց կան թագուն հոգեոյդ,
Որ է սահմանաւոր մի օր ժայթքելու
Իբրեւ հրաբուխի հրդեհէն լեզու :

Ախ թէ դիտնայի սրտիդ ալքին մէջ,
Ինչե՛ր տրորի են այսպէս ել եւ էջ,
Յուզուելու մօտիկ ծովի մը նըման
Որ պիտի պոռթկայ ալիք լեռնանման :
Ախ թէ դիտնայի, այդ յոյր թաթիկներ
Առ ինչ վիճակուած են իբր գործիքներ,
Եւ գերակատար դործօն ուղեղիդ,
Որ պիտի դըծէ մի օր քու ուղեղի :
Օ՛ն, բաց այժմ աչքերդ, տուր ինձ պատասխան,
Որմի՞զդ պիտի՞ ըլլաս թէ չարն Ահրիման,
Այսինքն՝ կեանք թէ մահ, բարե՞ր թէ չարե՞ր
Պիտի պատճառես դու արդեօք, մանկի՛կ :
Մանկիկն արթնցաւ, հեկեկեց ա՛, ա՛,
Իր սովորական կըրկնեց ա՛, ա՛, ա՛ . . .
Որպէս թէ ուզէր տալ ինձ պատասխան,
Թէ՛ «Այդ բան պիտի վըճուէ ԱՊԱԳԱՆ . . . »
Ախ, այս աղաղան ո՞վ կերտէ պիտի :
Հովէ՛ն թէ ծովէ՛ն արդեօք կը ծնի :
Չէ՞ որ դուք՝ ծնողք, դաստիարակներ,
Դուք էք անոր լա՛ կամ վա՛ կերտողներ . . .
Վան

Խ. ԼԵՆԻՆԱՆ

ՅՈՂՈՒՄԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՌԻՍՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

(1) ՅԵՐԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱՆ ԴԵՐԵ

Արեւմտեան արդի քաղաքակրթութեան դար-
գացումին մէջ երեք առաւել կամ նուազ որոշ
տարրեր բաժին ունեցած են : Առաջինն (1) օրէնք
կամ իրաւագիտութիւնն, (2) փիլիսոփայութիւնն և
արեւեստ, կամ մշակոյթ, և (3) կրօնը : Թէ այս
տարրերը երբեմն ուրիշ կերպ ալ անուանուած են՝
այդ չփոխեր անոնց ազդեցութիւնը այն քաղա-
քակրթութեան վրայ որուն գործօն տարրերն են :
Երբ նկատողութեան առնենք ընկերային տարրեր
կարգերը որ այս տաշքեր տաշքերը տուած են՝
կրնանք բաւականաչափ հասկնալ թէ մեր ներկայ
արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը ո՛րչափ դար-
գանալու վրայ է : Որովհետեւ Հոովէ՛ական քա-
ղաքակրթութիւնը մեզի տուաւ օրէնքի տարրը,
Յունականը՝ մշակոյթի տարրը, և կրօնական տարրն
ու արեւեստ : Երբայականէն Հարկաւ ուրիշ փոքր
ազդեցութիւններ ալ եղած են, բայց ասոնք ամէ-
նէն ազդեցիկներն են : Յօդուածներու այս շար-
քին մէջ նկատողութեան պիտի առնենք զլիսաւո-
րաբար Եւրոպական քաղաքակրթութեանն ստացած
մեր ժառանգութիւնը : մեր գտածին վրայ կը ալիք

մէկ մեծ նկարագիր մը—Յիսուս, աշխարհի ամենամեծ ուսուցիչը, Բայց հազիւ այս վերջին յիսուսն տարիներու ընթացքին է որ ընկերվարականները և անտեսագէտները սկսած են գնահատել անոր ընկերվարական ուսուցումները:

Աշխարհի մեծ գիտութիւններուն ամէնէն վերջինը, ընկերվարութիւնը, մարդկային ընկերութեան գիտութիւնն է, այսինքն կանոնաւորումը այն օրէնքներուն և սկզբունքներուն, որոնք կը բովանդակուին մարդ արարածին ընկերութեան մէջ: Մենք այս յօդուածաշարքին մէջ ժամանակ չունինք այս մեծ գիտութեան զարգացումն ու յառաջացումը ուսումնասիրելու, և նիւթին այդ հետաքրքրական մասը պիտի ձգենք պարզապէս յայտարարելով թէ այս գիտութիւնը դեռ կատարելագործուելու չըջանին մէջ է: Յիսուսի ընկերվարական ուսուցումները անոնք են ինչ որ ան սորվեցուց մարդուն իր ընկերոջ հետ ունեցած ընկերակցութեան մասին, և, որովհետեւ մարդկային կեանքին մեծ մասը ուրիշներու հետ ընկերակցելով կ'անցնի, այդ ուսուցումները շատ կարեւոր են: Կրօնքի ուսուցիչները մասնաւորապէս դիտնալ պէտք են ինչ որ Յիսուս սորվեցուց այս կարեւոր նիւթին վրայ:

Յիսուս, նախ կրօնքի ուսուցիչ մըն էր: Թէ ան սորվեցուց այն տեսակ բաներ որոնք իր ժամանակին մասնաւորապէս կրօնական չէին համարուեր՝ այս իրողութիւնը հակասութիւն մը չկազմեր իր ուսուցումներուն և զայս ազէկ դիտնալ պէտք ենք երբ անոր ընկերային ուսուցումներուն վրայ կը խորհինք: Բայց մինչ անոր ուսուցումները զլիաւորաբար կրօնական են՝ անոնք կը բովանդակեն ընկերային պատգամ մըն ալ, առանց որուն անոնք կրօնական հանգամանքը քիչ արժէք ունի: Մինչ նկատի կ'առնենք այն իրողութիւնը թէ անոր ուսուցումները զլիաւորաբար կրօնական էին՝ պէտք է նաեւ յիշենք թէ անոնք ընդհանրապէս կրօնական նկատուած ընթերցումն ալ չունէին: Անոր ուսուցումները ծիսական կամ արարողական կամ «անդրաշխարհեան» տեսակէ կրօնական չէին և ահա այս իրողութեան պատճառով իր օրումն կրօնական առաջնորդները միշտ կը ցնցուէին անոր յայտարարութիւններէն: Յիսուսի ուսուցումները ազատագրեցին մարդիկը կրօնական այն գերութիւնէն որ աշխարհի ամէնէն բարոյական ժողովուրդին (Եւրոպացիներուն) արդեւք եղած էր զարգացուն քաղաքակրթութիւն մը հիմնելու: Յիսուս մարդուն Աստուծոյ հետ ունեցած յարաբերութիւնը առանց անտեսելու՝ սորվե-

ցուց թէ այդ յարաբերութիւնը գործնականապէս կախեալ է մէկու մը իր ընկեր-արարածներուն հետ ունեցած ուղիղ ու արդար յարաբերութիւնէն: Ան յայտարարեց թէ «Առաջին ու մեծ պատուիրանքը» զԱստուած սիրել է, և «երկրորդը ասոր նման» մարդիկը սիրել է: Մատ. ԻԲ. 37—40, Եւ թէ «Այս երկու պատուիրանքէն կախուած են բոլոր օրէնքը և մարգարէները» այսինքն թէ բոլոր կրօնքը ասոր հաւասար է. որովհետեւ անոր ժամանակը «օրէնքը և մարգարէները» խօսքը կրօնք ըսել էր: Այս կէտը աւելի առաջ տանելով և ուսումնասիրելով կը գտնենք թէ՝ բացառելով Մ. Հոգիին ղէմ եղած մեղքը՝ բոլոր մեղքերը գործնք Յիսուս կը դատապարտէ մէկու մը իր ընկեր-արարածներուն ղէմ ըրած մեղքերն են. և Մատթէոսի Աւետարանին մէջ նկարուած Դատաստանի այդ հիմնալի պատկերին մէջ (ԻԵ. 31—46) ան քսաւ իր աշակերտներուն թէ յաւիտեանական տանջանքի դատապարտուելիք մարդիկ պիտի ըլլան անոնք որոնք աշխատած են իրենց կրօնական կեանքը վարել առանց նկատի առնելու իրենց պարտականութիւնները մարդկութեան հանդէպ: Ընկերային պարտականութիւններու այս իսպառ անտեսումը ամենամեծ պակասն էր այլապէս կատարեալ բարոյական կեանքին մէջ այն պատանիին որ կ'ըսէր՝ «Աստուծոյ ամէնը մանկութենէս ի վեր պահեր եմ»: Այո, այդ էր որ արգելք կ'ըլլար անոր Երկինքի Թագաւորութիւնը մտնելուն (Ղուկ. ԺԸ. 18—23):

Բայց քանի որ Յիսուս Արեւելքի մըն էր և իր ունկնդիրներն ալ միշտ Արեւելքացիներ էին՝ ան իր ուսուցումները չէր դասաւորեր ինչպէս պիտի ընէր Արեւմուտքի մը: Անոր ընկերվարական ուսուցումները կը գտնուին անոր կրօնական ուսուցումներուն մէջ, և անոնք որ պատմութիւններու և առակներու ձեւով խօսուած չեն իր կատարեալ կեանքին օրինակովը բացատրուած են: Այս զանոնք աւելի խորապէս չահեկան և հետաքրքրական կ'ընէ քան երբ անոնք խնամով դասաւորուած և կանոնաւոր դրութեան մը վերածուած ըլլային, ինչպէս պիտի ընէր Գերման փրոֆէսոր մը. միեւնոյն ատեն ալ այս կերպը զանոնք աւելի զժողարահասկնալի կ'ընէ Արեւմտեան միտքի մը համար: Արեւմուտքի ոգին արձականման ճշգրտութիւն է, բայց Արեւելքի ոգին ինքզինքը բանաստեղծական ալլաւանութեան մէջ կը յայտնէ: Բայց Յիսուսի ընկերվարական ուսուցումներուն ոչ ընդարձակութիւնը ոչ ալ կարեւորութիւնը կը նուազին որովհետեւ անոնք դրութեան վերածուած ձեւ չունին:

Յիսուս որեւէ մասնաւոր ընկերային դրու-
թեան կամ տնտեսագիտական ծրագրի չհարիչը
չէր։ Ան նախ իր ժամանակին ժողովուրդին հա-
մար խօսեցաւ, բայց նորէն ալ անոր ընկերային
ուսուցումները այնչափ ընդարձակ են որ արդի
ընկերային կողմակերպիչներէն չատեր անկէ իր-
եւ հեղինակութենէ մը մէջընթացներ կ'ընեն ի-
րենց դրութիւնները հաստատելու համար։ Հոսմ-
մէական Կայսրութեան օրերէն ի վեր եկեղեցա-
կան նեղիչ և բարդ դրութիւններ, ինչպէս նաեւ
Աստուածաբանական հակառակամարտ գպրոցներ
իրենց ծանրատար բարդ և խառնակ դրութեանց
համար փաստ գտնել կը փորձեն Յիսուսի պարզ
վարդապետութեանց մէջ։ Եւ աւելի ցուցնելու
համար թէ այս ուսուցումները ո՛րչափ ընդարձակ
են՝ կը փափաքինք մասնաւոր ընել սա իրողու-
թիւնը թէ, անոնք որ արեւմտեան աշխարհին ըն-
կերային ներկայ կարգերը պաշտպանել կ'ուզեն,
ինչպէս նաեւ անոնք որ այս ներկայ կարգերը
կործանել կ'ուզեն, երկուքն ալ, իբրեւ հեղինա-
կութիւն Յիսուսէ փաստեր բերել կը փորձեն։

Յիսուս ոչ անհատական էր ոչ ոչ հասարակա-
վար։ Անհատականը ան է որ բնական ընտրու-
թեան օրէնքին և յարմարագոյնին վերապրումի
վարդապետութեան մարդկային կեանքի պատշա-
ճեցումին կը հաւատայ։ Այս օրէնքը թէ իւրա-
քանչիւր անհատ ինք մինակը, ասոնց օգնութեան,
մղելու է իր կեանքի պայքարը, թէ զգոյսորը
կը ստանայ ու կրցողը կը տիրէ, կենդանական
աշխարհի օրէնքն է։ Ինչ անտառաբնականութեւ ըն-
կերային օրէնքն է։ Արդի ճարտարաբուսական
կեանքին մէջ այս օրէնքը կը կոչուի «ազատ և
անկաշկանդ մրցում»։ Այս օրէնքին ճշգրիտ պատ-
շաճեցումին համեմատ ոչ գործաւորներ, ասեւ-
տրականներ ու վաճառականներ, ոչ ալ արհեստա-
ւորներ պէտք է որ ազդեցութիւն բանեցնեն որ-
եւէ ընկերակցութեան, կազմակերպութեան կամ
«ընկերութեան» վրայ որ որեւէ կերպով կրնայ
միջամտել մրցումի օրէնքին։ Աշխարհի վրայ շատ
քիչ կան բացարձակ անհատականներ և արդի առ-
եւտրական աշխարհը միջոց մը կը փնտռէ ազատ
ըլլալու համար «ազատ և անկաշկանդ մրցումի»
օրէնքին անարտոյացելիչ ազդեցութենէն։ Մինչեւ
անգամ անիշխանականները, որոնք աշխարհիս ա-
մէն տեսակ ընկերակցականներէն աւելի մօտ կ'ու-
զան բուն անհատականներուն, սկսած են թոյ-
լատել որ անհատները ինքնզինքնին կազմակեր-
պեն կամաւոր հասարակութիւններ յառաջ բերե-
լու համար, բայց նորէն ալ կը յամառին հաւատալ

թէ իւրաքանչիւր անհատ թոյլատրուելու է իր
կեանքը ազատօրէն ապրելու՝ ինչպէս որ հաճելի
է իրեն։

Հասարակավարները կը հաւատան թէ բոլոր
ստացուածքներու վրայ հասարակութիւնը հաւա-
քական տիրացումի իրաւունք ունի, և պէտք է
կեանքի բոլոր գործունէութիւնները հաւաքակա-
նապէս կառավարել։ Հասարակավարները այն մար-
դիկն են զորոնք աշխարհ բաւական տարիներ
չիտթեց ընկերակցականներու հետ։ Արդ, շիտակ է
թէ բոլոր հասարակավարներ ընկերակցական են,
բայց սա ալ ճշմարիտ է թէ աշխարհին ընկերվա-
րականներէն շատ քիչեր հասարակավար են։ Այս
հակասական յայտարարութիւն մը չէ։ Երբ ը-
սեմ թէ Սիւրիացիներ Օսմ. հպատակ են, բայց
Օսմ. բոլոր հպատակները Սիւրիացի չեն, իմ վեր-
ջին խօսքս առաջինը հակասած չըլլար։ Հասարա-
կավարները չեն հաւատար թէ անհատը իրաւունք
ունի ստացուածքի տէր ըլլալու, ոչ ալ կը հաւա-
տան թէ ան իրաւունք ունի անձնական շահ ը-
նկելու։ Անոնցմէ ոմանք անհատական ընտանիքի
հաստատութիւնը իսկ մերժելու չափ առաջ կ'եր-
թան, բայց այսպիսիներ փոքրամասնութիւն մը
կը կազմեն։ Աշխարհ քանի մը հասարակութիւն-
ներ տեսած է ասոնցմէ բաղկացեալ, և ասոնք ի-
րենց բոլոր եռանդով ու անկեղծութեամբ կը փոր-
ձեն ապացուցանել թէ հասարակավարական կեանքն
է միակ շիտակ կեանքը։ Բայց այս տեսակ իւրա-
քանչիւր հասարակութիւն ձախողած է կամ տըն-
տեսապէս կամ բարոյապէս, և ասոնցմէ շատեր ալ
կազմուածութեամբ են քանի մը տարիներ տեւող
անգործական ջանքերէ ետքը։

(Շարունակելի)

Ֆ. Հ. ԼԵՍԼԻ

Զ Օ Ր Ա Պ Ե Տ Պ Ո Ւ Թ Հ

«Հասարակ Ժողովուրդը յԵՄԵՐՈՒՆԵԱՏԷ

Կ'անկեղբէր անոր»

Ուիլեմ Պոլթի, Փրկութեան Բանակին հիմ-
նադիրը և առաջին Զօրապետը, մէկն էր ամենէն
եղական ու մեծ մարդոց զոր Անկլո-Սաքսոն ցեղը
երբեք արտադրած է։ Անոր կենսագրութեան ուր-
ուադիժը շատ պարզ է։ Անգղիա ծնաւ 1829ին։
Տասներկինգ տարեկան եղած ատենը դարձի եկաւ,
որուն նշանակութեանը քիչ ետքը պիտի անդա-
դանանք։ 55 թեականին ամուսնացաւ, իր կեան-
քին երկու կարեւորագոյն դէպքերէն մէկը։ 63ին
Լոնտոն և արուարձաններուն մէջ բացօդեայ տե-
ղեր կրօնական ժողովներ ընել սկսաւ։ Այդ շար-

ժողովը 78ին կազմակերպելով անոր տուաւ ներկայ ձեւը որ Փրկութեան Բանակը անունին տակ աշխարհահռչակ եղած է: 90ին հրատարակեց «In Darkest England» գիրքը որ իր սոսկալի յայտնութիւններովը Անգղիական ազգը հիմերէն սարսեղէ զատ Եւրոպայի մէջ իսկ զգալի ցնցում մը յառաջ բերաւ: 91ին աշխարհապաշտ շրջան մը կատարեց իբր Աւետարանիչ: Վերջապէս քանի մը օր յառաջ, Օգոստ. 21ին մեռաւ, եւ օրինակելի պարգևութեամբ, միանգամայն անգերազանցելի պատուով ու փառքով թաղուեցաւ:

Մահուան օրէն ի վեր հրապարակագիրները կ'աշխատին զանիկա համեմատել Եկեղեցական Պատմութեան մեծ անձնաւորութիւններուն հետ: Ոմանք զանիկա ճան Ուէսլիի կը նմանցնեն որ մօտաւորապէս երկու դար յառաջ Մեթոսականութեան Շարժումը ի դոյնութիւն բերաւ, յուզում որ ամբողջ Աւետարանական Եկեղեցիին, մինչ իսկ անոր Եպիսկոպոսական ճիւղին մէջ, իրական վերածնունդի մը պատճառ եղաւ: Ոմանք զանիկա կը բաղդատեն Ալիվեր Գրոմուէլի հետ, Անգղիական պատմութեան հռչակաւորադոյն հերոսը, որ արքայական և ազնուապետական կարգերու դէմ գլուխ վերցնելով, թաղաւորին դանդ կործանեց անոր տեղը ժողովրդային իշխանութիւն մը հաստատելու համար, որուն ազդեցութիւնը Անգղիոյ մէջ ներքին չմնալով՝ ցամաքային Եւրոպայի մէջ իսկ շօշափելի ոյժ մը եղաւ: Իսկ ուրիշներ զանիկա կը համեմատեն Իզնատիոս Լոյոլայի հետ, Պապական Եկեղեցիին ճիւղութիւն Ուստին հիմնադիրը, որ իր հիանալի կազմակերպիչ ձիրքովը, միադիքական տեսակէն խորունկ հոգեւոր փորձառութեամբ եւ անուրանալի անձնուրաց աշխատութեամբ կաթողիկէ Քրիստոնէութեան հասարակաց ստացուածքը եղած է: Պութիւն ասոնց ո'չ մէկուն կը նմանէր բոլորովին, բայց կարծես խրաքանչիւրէն բարեմասնութիւն մը փոխ առած էր իր նկարագրին մէջ որդեգրելու համար: Աւետարանչական եռանդովը շատ կը նմանէր Ուէսլիի, Թերեսս երկու բացառութեամբ, — մէկը՝ Անգղիացին Ուէսլի, միւսը Ամերիկացին Մուտի — Եկեղեցական Պատմութիւնը տեսած չէ մարդ մը որ այնքան ստուար բազմութեանց և այնքան երկար տարիներ քարոզեց որքան Զօրագետ Պութիւն որուն սիրտը հոգեւոր կրակով մը մշտաբոցնէր: Կամքի զօրութեան կողմէն կը նմանէր Գրոմուէլի: Պողպատեայ ունայտը ունէր: Իր գէմքին վրայ պատկառելի իշխանական երեւոյթ մը կը նշմարուէր որ իրեն կը քաշէր ու կը կապէր մարդիկը և անոնց

մէ հնազանդութիւն կը պահանջէր ու կ'ընդունէր: Իսկ կազմակերպելու տաղանդին կողմէն շատ կը նմանէր Լոյոլայի, միայն թէ անկէ բարի ու քրիստոնէական նպատակի մը յատկացուց իր անվիճելի հանձարը: Այս ամէն բարեմասնութիւններուն մի երջանիկ ու ներդաշնակ հաւաքումն էր Պութիւն, որուն կեանքը երկինքի մի յատուկ պարգեւն էր համայն մարդկութեան, և որուն մահն իսկ Աստուծոյ շնորհքովը փրկող ու կենդանարար ոյժ մը եղաւ շատերուն:

Երբ մարդուն կը մօտենանք նկարագիրը աւելի ինքնամով ուսումնասիրելու համար, անմիջապէս մեր առջեւ կը լեւնանան զանիկա յատկանշող երկու առաքինութիւններ, մէկը՝ բարոյական, միւսը իմացական: Գութիւն, գորով, սէրն է առաջինը: Տէր Յիսուսի մասին Աւետարանը կը պատմէ թէ «Անիկա ժողովուրդները տեսնելով, անոնց վրայ խղճաց, վասն զի յոգնած ու ցիրուցան եղած էին հովիւ չունեցող ոչխարներու պէս»: Խղճաց, Յիսուսի հոգին առատապէս կը բնակէր իր այս խոնարհ աշակերտին մէջ: Անոր սիրտը մշտաբողբի աղբիւր մ'էր որմէ դորովի և սիրոյ անընդհատ հոսանք մը կը վազէր դէպի բոլոր մարդկաբնի ցեղը, մանաւանդ ինկած ու տառապող խաւերուն հանդէպ: Կոյրը ու կաղը, աղքատը ու տնանկը, որք ու այրին, մեղաւորը ու մեղաւորուհին անոր սրտին բոլոր կարեկցութիւնը դուրս կը կանչէր: Գութիւն և սէրը անոր մէջ կիրք մը եղած էր:

Ոչ նուազ նշանաւոր էր անոր մտքին այն տրամադրութիւնը որուն չնորհիւ իր բոլոր գործունէութիւնը չէր ինչ ու փրկող հանգամանք մը ստացաւ: Ուղեղը կտրծես ճարտարապետող ոյժ մ'էր: Երբ սրտին մէջ զգացում մը կ'արթննար, շուտով զազափարականի մը կը փոխուէր, և զազափարականը գործնական ու շօշափելի ձեւ մը կ'առնէր: Անիկա մարդկութեան ցաւերը ի լոյս բերելով եւ ողբալով չբաւականացաւ ինչպէս շատեր կ'ընեն, հապա դարմանումի գործնական միջոցներ հնարեց ու փորձեց: Շինող էր անոր միտքը ինչպէս սիրող էր սիրաւ: Հետեւապէս անոր մէջ երկու մարդ կը տեսնենք: Թէ՛ դաիչ թէ՛ հնարիչ էր մարդը: Բարոյական երկրախոյզ մ'էր որ մարդկութեան դրեթէ անձանօթ և անձանաչելի եղող մէկ խաւը ի տես բերաւ իր ահույի գոյներովը: Քարոզներովը, գրքերովը, և բոլոր գործունէութեամբը, աղբիւն ու ցեղին աչքը բացաւ տեսնելու թէ մեծահարուստ Բրիտանիա յետին աղքատութեան մէջ ստորնացած ու նուաստացած ուրիշ Բրիտանիա մը կը պարունակէ, թէ Քրիստոնեայ Լոնտոնի սրտին

մէջ իբրեւ քաղցկեղ բոյն դրած հեթանոս Լոնտոն մը կայ, թէ երկինք Անգղիայի մէջ զժողովրդ Անգլիա մ'ալ կայ իր անասնաշարժ միլիոնաւոր բնակիչներովը։ Ուրիշ մարդ մը, զոր օրինակ վիպասան մը, այս ցնցիչ յայտնութիւնները կրնար ընել հաւատար ուսմանութեամբ։ սակայն Պուլթի լոկ ցնցող չեղաւ, յաւէտ փրկող մը ըլլալ ուզեց, և նիկա Անգղիական քաղաքակրթութեան մահացու փառք բուժելու համար գործնական դարման հնարեց, Հնարել բոլոր չափազանց զօրաւոր չէ։ Մարդը խկատիւ միջոցներ, հասարակութեան և եկեղեցիին աչքէն վրիպած դարմաններ տեսաւ, զորոնք ծանրագլուխ Անգղիացի ժողովուրդը նախ քննադատեց ու ծաղրեց, յետոյ փորձեց, վերջապէս փառաւորեց։

Պուլթի գործունէութիւնը երկու որոշ ուղղութիւն առաւ, մէկը՝ Աւետարանչական, միւսը ընկերական։

Մարդը ամէն բանէ առաջ Կաթոլիկ էր, դարուն մեծագոյն քարոզիչներէն մէկը։ Գարողութիւնը իրեն արհեստ մը չէր, հապա կեանք էր։ Իր բոլոր սրտով Քրիստոնէական Պատգամին կը հաւատար և ինքզինքը անոր երկնառաք աւետարները կը համարէր։ Մարմինին ու հոգիին բովանդակ ոյժերովը բարոյական և հոգեւոր վերանորոգման մը աւետար կը հռչակէր հասարակ ժողովուրդին։

Այս նպատակը իրագործելու համար սովորական ճանապարհէն դուրս ելլելով, ամէնէն արտակարգ միջոցներու գիմեց ի հեծուկա ամէն տեսակ քննադատութեանց և հակառակութեան։ Եկեղեցական բեմէն քիչ անդամ կը խօսէր, արդէն ի սկզբան շատ եկեղեցիներ անոր անձէն և կերպերէն կը խորշէին իբր թէ հանրախտէ մը։ Անիկա նախ ստիպմամբ, յետոյ ընտրութեամբ, եկեղեցիին դռնէն դուրսը փնտռեց իր բեմը։ Խուսափելու փորձերն անկիրէն, հասարակաց պարտէզին մէջ ծառի մը շուքը, թատրոնը, պարասրահը, կրկէսի յատկացում տաղաւարները, գինեւորները, բանտին դուռը, մէկ խօսքով ուէ տեղ ուր քարի մը վրայ կրնար տնկուիլ մէկ մարդու կամ հաղար հողի խօսելու համար, անիկա իր օծուած բնին էր։ Իր աղօթարանը այնքան ընդարձակ էր որքան Աստուծոյ բազմաբնակ դաշտը, և իր թեմը այնքան լայնածաւալ որքան տառապող ու մեղաւոր մարդկութիւնը։

Արդէն ինչպէս անունէն ալ յայտնի է, իր բոլոր գործունէութիւնը գինեւորական տարազը որդեգրեց, Փրկութեան Բանակը Բրիտանական բանակին կաղապարին համեմատ ձուլուած հաստատու-

թիւն մ'է։ Պուլթի ինքը Զօրապետը եղաւ այս հոգեւոր բանակին, բոլոր ստորագրաւ պաշտօնեաներովը, — հաղարապետ, հարիւրապետ, զնդապետ, մինչև հասարակ գինեւորը։ Զօրապետը և բոլոր պաշտօնատարները, մինչ իսկ կիները, գինեւորական զգեստ կը հագնին։ Իւրաքանչիւր պաշտօնեայ իր գերագոյնին հանդէպ, և բոլոր պաշտօնեաները Զօրապետին հանդէպ, անպայման հնազանդութեան պարտականութիւնը կը ճանչնան։ Պուլթի այնպէս կը վարէր այս ոյժերը ինչպէս զօրապետը ռազմադաշտին վրայ կը վարէ իր զօրագունդերը։ Մարդը բնազդմամբ, ընտրութեամբ և զբաղումով իրական գինեւոր էր, բայց հասարակ գինեւորէն ո՞րքան տարբեր։ Հասարակ գինեւորը զէնք կը գործածէ, այս գինեւորը Աւետարանը կը գործածէր։ Հասարակ գինեւորը թշնամի կը նկատէ մարդոց մարմինը, այս գինեւորին միակ թըշնամին մարդոց մեղքն էր։ Հասարակ գինեւորը մարդ սպաննելու արհեստին կը վարժեցնէ ինքզինքը, այս գինեւորը մարդիկը փրկելու ու ապրեցնելու համար միայն կ'ապրէր։ Հասարակ գինեւորը ինքզինքը թագաւորի մը հպատակ կը ճանչնայ որ իրեն նման մարդ մ'է։ Այս գինեւորը հպատակն էր մի ուրիշ թագաւորի որ մարդ չէ, որ երկինքի Աստուծոն է։

Աւետարանիչը երաժշտութեան թէ՛ գործիական թէ՛ ձայնական տեսակին, այն ալ գինեւորական երաժշտութեան, շատ տեղ կու տար իր գրութեանը մէջ։ Ռազմային ոգի ներշնչող երգերով և գինեւորական շեշտ հնչեցնող եղանակներով լեցուց իր երգարանը։ Սրինգը կը հնչեցնէր, փողը կը հարկանէր, թմբուկը կը զարնէր։ Այս արտակարգ միջոցներուն, զորոնք եկեղեցին ի սկզբան հպարտ վեհանձնութեամբ մը անպայման դատապարտեց, անիկա գիմեց նախ տնտարներ դասակարգը իր ժողովներուն հրապուրելու և ապա անոնց մէջ կրօնական կեանք արթնցնելու նպատակով։ Եւ աշխարհ ցիտէ թէ ինչ հիւնալի աստիճանով յաջողեցաւ։ Գինեւորական երաժշտութիւնը, որ ատեն մը լոկ զանգակն էր ամբոխը իր բեմին շուրջը հաւաքելու համար, հետզհետէ ազդարար ձայնը եղաւ որով Որդին Մարդոյ մեղեալներուն խօսեցաւ և անմահ հոգիներ դերեզմանէն դուրս ցատկեցին նոր կեանքով մը օծուած։ Ո՞վ կրնայ համարել անթիւ բիւրաւորները որ «Onward Christian Soldiers»-ի նման եղանակներէն ընդոստ արթննալով նոր արարած եղան Գրիստոս Յիսուսով։

Զօրապետ Պուլթի մի աւելի ազդեցիկ զէնքը Գրիստոնէական վկայութեան զօրութիւնն էր։ Ա-

նիկա Վարձարին իրականութեանը խորապէս համոզուած ըլլալով իր զինուորներուն մէջ այս տեսակ որոշ զիտակցութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատէր արդիւնարար գործունէութեան, բուժուած հիւանդէ մը իրաւամբ կ'ակնկալէնք որ իր նորըստաց առողջութեանը իրազեկ ըլլայ և զինքը դարմանող բժիշկին անունը երախտագիտութեամբ յիշէ: Նմանապէս Զօրապետ Պօլթէ կը պահանջէր որ ամէն պաշտօնեայ և զինուոր Նոր կեանքը գիտակցօրէն ճանչնայ, նաև ատենին և ատենէ դուրս պատրաստ ըլլայ վկայելու իր գտած փրկութեան, յաւէտ Փրկիչին մասին: Փրկութեան Բանակին հրաշալի ծաւալման գաղտնիքը այս կերպ յստակ դաւանումներու մէջ պէտք է փնտռել: Սկզբնապիսի մեծահարուստ ու բարեպաշտ Գրոսի օր մը պատահամբ փրկութեան Բանակին մէկ ժողովին ներկայ գտնուեցաւ: Մարդը այդ պարզ կիներու ու այրերու բացօթե վկայութիւններէն սթափելով իսկոյն համոզուեցաւ որ անոնց մէջ դեռ իրեն անծանօթ հոգեւոր փորձառութիւն մը կայ: Տունը դնաց ու առանձնութեան մէջ սպաշխարութեամբ ու աղօթքով ինքզինք Աստուծոյ նուիրեց: Իսկոյն նոր բան մը առաւ վերէն: Իր հրապարակային կեանքին մէջ ալ նոր թուական մը բացուեցաւ: Արուարձանին մէջ իր փառաւոր ապարանը ձգելով եկաւ ընտանիքովը հաստատուեցաւ քաղաքին ամենէն աղտոտ փողոցին մէջ՝ զանիկա մաքրելու ու փրկելու յուսով, ինչպէս բոլոր իսկ: Այնուհետեւ Գրոսիի անունը հոմանիշ մը դարձաւ խորունկ կրօնական փորձառութեան և ամէն կերպ քրիստոնէական բարեգործութեան: Անիկա եղաւ Հայկական Զարդերուն ատենը մեր մարտիրոսացեալ ազգին ամէնէն ջերմ բայց ինքնաթաղոց պաշտպաններէն մէկը: Անիկա էր որ Փրոֆ. Լե Միսիս Բէնտը Հէրիսը իբրեւ միտմարիչ հրեշտակներ Հայաստանի և Կիլիկիայի խորերը առաքեց և իր քսակէն հազարաւոր ոսկի հանեց կսկծացող սիրտը և արտասուալից աչքը դարմանելու համար: Անիկա Փրկութեան Բանակին անթիւ հրաչքներէն միայն մէկ հատն է:

(Շարունակել)

Նիւ-Եորք

Մ. Կ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՊԵՏՐ ԿԱՅ

Խարբերդի ուսուցչական հրապարակն ալ խնդրանքի և մատուցումի օրէնքն է որ կը կառավարէ: Արտադրողը մատուցումը նուազեցուցած է: Ամերիկայի ճամբան բաց է: 20 Օսմ. ոսկին բաւական կու գայ երիտասարդ մը Ամերիկա հասցը-

նելու, ու թէեւ շատեր հասարակ գործաւոր կ'ըլլան՝ շատ սակաւներ ալ կը հարստանան: Ամէնէն փայլուն երիտասարդները կը մեկնին այդ սակաւաթիւ յաջողածներէն ըլլալու որոշումով: Իսկ միւս կողմէն ալ տնտեսական լաւագոյն պայմաններ՝ կրթութեան կարեւորութեան հանդէպ արթնցած զգացումի մը հետ՝ խնդրանքը աւելցուցած են: Հետեւաբար հասարակաց վարժարաններուն առաջարկած և ուսուցչութիւն ընել փափաքող երիտասարդներու ուղած թոշակները ապրուստի համեմատութենէ շատ վեր են:

Եփրատ Գոլէճի միջակ չըջանաւարտ մը՝ առանց ուսուցչական փորձառութիւն ունենալու՝ ուսուցչութեան առաջին տարին 36 Օսմ. ոսկի տարեթու շակ կրնայ առնել: Շատ աւելի աշնողներ ալ կան: Բայց զայս միջինը նկատել կարելի է: Գոլէճի մէջ գիշերօթիկներէ կը պահանջուի 40 Օսմ. ոսկի մէկ տարուան համար: Այս կերպով երիտասարդ մը իր ուսուցչական պաշտօնավարութեան առաջին տարին գոլէճի մէջ մէկ տարուան համար՝ ծախսածին երեք ուկէս անգամը կը չահի, այս ալ իր գործին համար առանց մասնագիտական պատրաստութիւն մը ունենալու: Այս դոմարը դրեթէ նոյնն է վարպետ ստաղծագործի մը կամ որմնադիրի մը շահածին հետ, մինչդեռ այս վերջինները արհեստը սորվելու և վարժութիւն ընելու համար աւելի երկար տարիներ կ'աշխատին: Ուրիշ երկիրներու մէջ խնդրը այսպէս չէ: Գոլէճականները ուրիշ ձեւերու մէջ աւելի կը չահին քան ուսուցչութեան մէջ:

Երկրին կրթական զարգացումին մասին իրապէս շահագրգռուող մը բնականաբար վճարուած այս բարձր ամսականին համար կ'ուրախանայ, թէեւ այս ուրիշ երկիրներու մէջ վճարուածէն անհամեմատելի կերպով վեր ըլլայ: Բայց թոշակի այս յաւելումին ետեւը կայ վիճակ մը որ աւելի երկիւղ կ'ազդէ քան գոհունակութիւն: Այս ալ ուսուցչութիւնը իբր կեանքէ քրք. զբաղում ընտրողներու պակասութիւնն է: Ոչ թէ իրական ուսուցչը, այլ կարճ ժամանակի մը համար բուն ուսուցչին գործը անսնելու կոչուածներն են որ բարձր տարեթոշակը կ'առնեն: Խարբերդի այս տարուայ վարժապետանոցի ամառնային դասընթացքին ամիթով 108 ուսանողներու հարցուեցաւ թէ իրենցմէ քանին ուսուցչութիւնը իբրեւ կեանքի գործ ընտրած է: Անոնցմէ հազիւ երեք հատ գտնուեցաւ, որոնք ըսին թէ իրենց իբր կեանքի գործ ուսուցչութիւնը ընտրած են, և զինուորութենէ փախուստ տալու կամ քիչ մը դրամ շահելու համար

չէ որ ուսուցչութիւն կ'ընեն։ Հաւանաբար այդ մեծամասնութեան ծառայութեանց միջին տարիները երեքէ աւելի չեն։ Եւ ասոր արդիւնքը սա կ'ըլլայ թէ մինչեւ անգամ բարձր վարժարաններու մէջ իրբեւ տեսուչ բարձր թոշակներով կը դործածուին այնպիսի մարդիկ որոնք կամ քիչ մը փորձառութիւն ունին, և կամ բնաւ չունին, որովհետեւ անոնցմէ աւելի կարողները գտնել կարելի չըլլար։ Բարձր թոշակը ոչ թէ ձեռնահասութեան կամ կարողութեան այլ պահանջի բարձր աստիճան մը կը ցուցնէ։

Ուրեմն այս կացութիւնը լրջօրէն նկատի առնենք և դարմանը խորհինք։ Հայ երիտասարդներ շուտ շուտ կը դադրեն։ Բայց երբ արտասահման անցնին, կրթութեան պէտքը կը տեսնեն և երկիր խոշոր նուէրներ կը զրկեն վարժարաններու օգնելու համար։ Բայց ոչ դրամը ոչ ալ սրտագին փափաքներ աղէկ վարժարան մը կրնան մէջ տեղ բերել՝ եթէ չգտնուին ծառայելու նուիրուած երիտասարդներ, որոնք ինքզինքնին տան իրենց ժողովուրդին համար իրբեւ կրթական միսիոնարներ. մարդիկ որոնք աչքերնին գոցեն առեւտուրի և ուրիշ արհեստներու հրապոյրին դէմ, և ամէնէն աւելի Եգիպտոսի և Ամերիկայի հրապոյրներուն դէմ և բոլոր սիրտով նուիրուին կրթութեան գործին։ Դործիչներու նուիրումին պիտի յաջորդէ ուշադրաւ կերպով յաջող կրթութիւն մը։ Մեր երկրին մէջ վարժապետանոցներ կան որոնց չըմանաւարտները պէտք է աւելի բարձր թոշակ ստանան քան անոնք որոնք իրր վարժութիւն կ'ընեն ուսուցչութիւնը։ Ուսուցչիներու համար ամառնային դասընթացներ կան։ Ասոնք պէտք է աւելի բազմաթիւ ու աւելի կանոնաւոր ըլլան։ Թուրքիոյ ժողովուրդը երբեք այնչափ փափաք չայտնած չէ կրթութեան որչափ այսօր։ Այս յայտնի կերեւայ կրթութեան համար ծախքեր ընելու յօտարակամ տրամադրութենէն։ Պէտք է այս պահանջը գոհացնել փոխադարձ նուիրումով և պատրաստելով այնպիսի միջոցներ՝ որոնք կեանքը յաջողութիւն մը ընեն։ Մեծ Ուսուցչին անունով։

ԵՐԵՎԱՆԻ ՈՒՐԻԿՁ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆԻՆ ՆԻԻԹՐ

(ՎԵՐ. ԶԱՐԼՍ Ի. ՃԵՖԸՐՍԸՆ, Վ. Ա.)

Քրիստոնէական ամպիոնի մեծագոյն նիւթն Աստուած է յայտնուած Քրիստոսով։ Ասիկա Նոր Կտակարանի կեդրոնական ճշմարտութիւնն է՝ որ միշտ մարդկութեան զարմանքին և մտածութեան գերադոյն առարկան ըլլալու է։ Միշտ վտանգ կայ թէ

քարոզիչներ կրնան հեռանալ այս մեծագոյն նիւթէն և նուիրուել նուազ կարեւոր խնդիրներու։ Այս վտանգին մէջ իյնալու շարժառիթներ ներկայիս մէջ չատ կան։ Գիտութեան յանդուգն և դրական յայտարարութիւնը նիւթի ստեղծագործութեան մասին շատերու մտքին մէջ ծնունդ առած է տեսակ մը դժկամակութեան՝ որով չեն կարող ըմբռնել Արարիչը որոշակի։ Ներկայ ընկերութեան զարգացած մեծագոյն մասը բացարձակապէս անաստուած է և այս պարագան մեծապէս կ'ազդէ ամպիոնին։ Նոյն իսկ Պեմբաքին, որ 40,000 տուար չահեցաւ Նուպէի Մրցանակէն եւ բարձրագոյն հեղինակներէ ճանչցուած է ներկայ ժամանակի մեծագոյն դրական գէմքը, Աստուծոյ վրայ աս տեսակ խօսքէ մը աւելի բան մը ըսել չի կրնար. «Թէ և անվիճելիօրէն չէ ապացուցուած տակաւին թէ Անձանթը ոչ հոգածու է ոչ անձնաւորեալ, ոչ բացարձակապէս իմացական և ոչ ալ բացարձակապէս արդար, տակաւին անբաղդատելիօրէն աւելի հաւանական է թէ Անձանթը հիմնովին անտարբեր է այն ամէն բաներուն որոնք դերազանցօրէն կարեւորութիւն ունենալ կը թուին մեր կեանքին մէջ։»

Ափսոս որ ներկայ դիտունը, իր իսկ խոստովանութեամբ, նիւթերու կարեւորագոյնին վրայ ոչինչ գիտէ։ Անիկա իր ճիւղին լեզուով միայն կը խօսի։ Կարծես այսօր ալ նորածնութիւն մը դարձած է զԱստուած կատարելապէս թաղուած թողուլ մառախուղի մէջ, կամ իրբեւ սփինքս մը թաղուած մշուշներու մէջ։ Երբ այսչափ իմաստուն և խոհական մարդիկ բաւական խոնարհ են խոստովանելու իրենց անկարողութիւնը՝ սահմանելու Երկնաւորը, Անոր միտքն ու փրտը, զարմանալի թուելու չէ նաեւ, եթէ պատահաբար ձեռնադրուած կրօնի պաշտօնեայ մըն ալ անկարելիութիւն զգայ խօսելու վստահութեամբ և ուրախութեամբ նկատմամբ այն բաներուն որոնք մարգարէներուն և առաքեալներուն համար յայտնի ճշմարտութիւններ էին։

Սակայն եթէ երբեք մարդիկ յաճախ փոխանակ ցնծալից ձայներով Աստուծոյ փառքը յայտարարելու կը լռեն՝ պատճառը ոչ թէ բնական երկչոտութիւնն է՝ այլ կանխելու զգուշաւորութիւնը։ Ներկայ դարը գերազանցօրէն կը զբաղի մարդով։ Նախապատմական ժամանակի մարդկային ցեղը որոշապէս ծանօթ է այժմ շատերու։ Մեր մոլորակը երկտարականութեամբ լուսաւորուած է և մենք կրնանք տեսնել ու գիտնալ թէ նոյն իսկ աշխարհի ամէնէն հեռաւոր մէկ անկիւնին մէջ մարդիկ ինչ տեսակ դործեր կը կատարեն։ Անիկա

կախարդական ակնոցի մը կը նմանի. ամէն շար-
ժում կը տեսնուի, կը տեղեկագրուի և կ'արձա-
նագրուի անոր միջոցաւ: Օրաթերթեր և պար-
բերականներ մարդուն կատարած մեծագոյն և
հրաշալի գործերուն արձագանդը կ'ըլլան շարու-
նակ: Իւրաքանչիւր միջադէպ կը ըննուի, ամէն
խօսակցութիւն կը քննադատուի, ամէն հարց կը
լուծուի: մենք լուսանկարչական մեքենային և
մոզական լուսատրին զաւակներն ենք: Կը կար-
ծուի թէ մենք միայն շօշափելի, տեսանելի բանե-
րու նայելու ենք: Չտեսնուած բաները կրնան յա-
ւիտենական ըլլալ սակայն և այնպէս անոնք ճա-
շակելի և շօշափելի բաներու չափ հրապուրիչ
չեն (?):

Մարդուն անցեալ կամ ներկայ փառքը, անց-
եալ կամ ներկայ եղբերական վիճակը, ահա լրա-
տուններու, հրապարակագիրներու համար կարեւոր
սեպուած նիւթեր ներկայիս մէջ և քարոզիչը փո-
խանակ Աստուծոյ օրէնքով ուրախանալու միջո-
ցով և նիւթայի է այս կամ այն կերպին հետեւելու կամ
պարզապէս ժողովրդական բեմախօսի մը եւ կամ
խմբագրի մը դերը կատարելու: Պէտք է խօսիլ
ամէնուն հետ ընկերային հարցերու, բարեշրջական
չարժեքներու և քաղաքական ծրագիրներու շուրջ,
վասն զի վտանգաւոր փորձ մը չէ՞ շարթումն ա-
ռաջին օրը դարձնել ժողովուրդին միտքը զէպ այն
եթերային, անշօշափելի և անյատակ առեղծուածը՝
որն աշխարհ միաբանած է կոչել Աստուած: Ահա
այսպէս կը խորհին շատեր:

Սակայն երեւոյթներէն խարուելու չէ: Եթէ
խմբագիրներու զրական արտադրութիւններուն
մէջ չկայ Աստուած՝ ասկէ չի հետեւիլ թէ Ան ըն-
թերցողներու միտքին մէջ ալ չի գտնուիր: Եթէ
փողոցի մը անկիւնին մէջ մարդիկ չեն խօսիր Ա-
ստուծոյ վրայ, եթէ տիկիներ յետմիջօրէի թէյէն
եաքը սեղանի շուրջ չեն չաղակրատեր Անոր մա-
սին, մենք վճռելու չենք թէ այս մարդիկ կամ
տիկիներ չեն հետաքրքրուիր այն Զօրութեամբ՝
որով ամէն բաները յառաջ եկած են: Մեծագոյն
խնդիրները բազմութեան մէջ չեն քննուիր: Մեր
մէջ գտնուած խորագոյն բաները վերջին հիւրին
մեկնելէն և դուռին դռուելէն առաջ սեղանի վրայ
չեն գրուիր: Մարդկային կեանքի մէջ կան ան-
հունութիւններ՝ որոնք խուզարկու աչքերէ կը
խուսափին յաճախ: Որչափ զազանեքներ կան տա-
րարուած անոր սրտին մէջ:

Աստուածաբանութիւնը երբեք չէ եղած այն-
չափ հետաքրքրական որչափ ան կը ներկայանայ
այսօր ներկայ մտքին: Բազմութիւն անձերու սրտի

խորունկ աչքերուն մէջ կարծես դեռ կը հնչէ Յո-
րի սա աղաղակը, «Ո՛հ թէ գիտնայի թէ ո՛ւր
կրնայի գտնել զԱյն, որ կարենայի հասկնալ իր
ընակութեան տեղը»:

Անշուշտ կան բանաւոր պատճառներ թէ ինչո՞ւ
մեր այսօրուան ամպիոնը ջերմապէս նուիրուելու
է Աստուծոյ նշանակին և Բնութեան նկատմամբ
կարգ մը հրահանգութիւններու: Խորհուրդի նոր
աշխարհի մը մէջ կը գտնուինք և հազարաւորներ
կը խռովին: Կանխագոյն ժամանակներու երկու
յարկէ բաղկացեալ տիեզերքը տեղի տուած է
տիեզերքի մը որուն զագաթը տեսութեան չափ
բարձր կ'աշտարականայ: Այսօր ամէն բան մեր
հայերեւոյ երեւակայածէն շատ աւելի ընդարձակ-
ուած է: Նիւթական տիեզերքի լայնատարած մա-
կերեսը քիչերու տեսութիւնը չէ որ չլացուցած է:
Մարդիկ այլ ևս չեն կրնար սահմանափակել առա-
նուածաբանութիւնը, ինչպէս կ'ընէին երբ դեռ
մանուկ էին: Երկնաւորը կը չլիթուի և անձնա-
ւորութեան գաղափարը շատերու համար եղած է
աղօտ և վտիտ: Սակայն անանձնաւորեալ Աստ-
ուած մը անկարող է գոհացում տալ մարդկային
սրտին:

Սակայն և այնպէս, նոյն իսկ եթէ Աստուած
կրնայ խորհիլ և սիրել՝ հաւանական է թէ Անիկա
մեր վրայ խորհելու հոգը պիտի ունենայ: Ինչ է
մարդը որ Աստուած զայն պիտի յիշէ: Ինչ է
նիւթի այս փոքր, աննշան մէկ զանգուածը որ
երկիր կը կոչենք, ինչ նշանակութիւն ունի
ան բաղադատմամբ անհոգ տիեզերքին, որուն Աս-
տուծոյ Որդին այցելած ըլլայ: Ահա հարցեր որոնք
հազարաւորներու սրտերը կը խռովեն և մարդիկ
պէտք ունին, կը փնտնեն ուսուցիչներ պատաս-
խան ստանալու և սօրվելու համար:

Գիտութիւնը այնպէս իմն չեւաած է օրէնքի
գաղափարը որ աղօթքի նիւթը պէտք է վերստին
ուսուցուի: Գիտութիւնը տիեզերական ոյժերը
այնչափ բարձրացուցած է որ Աստուծոյ իր արա-
բածներուն հետ ունեցած յարաբերութիւնը պէտք
է նոր ձեւով ուսուցուի: Քննադատական պատ-
մութիւնը մարդկութեան մասին եղած նախագի-
տելքները, որոնք կը պատմուին Սբ. Գրքին մէջ,
այնպէս իմն կը բնորոշէ որ ներշնչման ամբողջ
վարդապետութիւնը վերստին գրուելու է: Ժա-
ռանգականութիւնը և միջավայրը կը ցուցուին
այնպիսի զօրեղ ազդեցիկներ մարդկային կեանքի
համար որ Աստուծոյ անշուքութիւնը անհատ հոգի-
ներու հետ նոր իրայայտութիւն մը կը պար-
տադրէ:

Մարդ ի՛նչ որ կը խորհի Անոր մասին՝ ըստ այնմ կը բնորոշէ Անոր նկարագիրը կամ էութիւնը: Շատեր կը խորհին Անոր վրայ խռովեալ սրտով: Անանկներ խաւարի մէջ կը խորխորին, չեն գիտեր ի՛նչպէս և ի՛նչ խորհելու են: Կը հաւատան Աստուծոյ գոյութեանը բայց չեն գիտեր այն միջոցը կամ այն կերպը որով կարենան զԱյն իրական ներկայացնել իրենց սրտերուն: Ոմանց համար Անոյ մէջ է, այլոց համար սկզբունք կամ օրէնք, ոմանց համար միայն մը կամ էութիւն մը և տակաւին շատերու համար ընդարձակ և վճատեցող ինչ առեղծուած մը (?):

Ներկայ ամպիոնը շատ պէտք ունի հմուտ և կարող աստուածաբաններու: Աստուածաբանական բոլոր հին հարցերը նոր ձեւով մը հրապարակ կ'ուզան, ամէն տեղ մաքեր անոնց վրայ կը խորհին: Սխալ է ենթադրել թէ գղէճական ուսանողներ միայն ըմբռնական խաղերով կը հետաքրքրուին: Անոնք կը հետաքրքրուին նաեւ աստուածաբանութեամբ: Անոնցմէ շատեր կը չփոթին իբր թէ անորոշ տարտամութեան մը մէջ որ պարզապէս ծնունդն է նորագոյն կրթութեան մը և ժառանգուած գաղափարներու: Իրենց մանկութեան ժամանակի ստացած պարզ ծանօթութիւնները ա՛լ անհաւատալի կը թուին և կը բաղձան այնպիսի ըմբռնումներու որոնք համաձայնին գիտութեան հետ և նոյն ստեղծողական տան սրտի խորագոյն բաղձանքներուն: Աս գիրքը անոնց համար վտանգաւոր է, աւանդականն առաջնորդուելու են զէպի կենդանի հաւատք և ուստի ասանկներ պէտք կ'ունենան վտանգելի եւ կարող առաջնորդներու:

Սակայն զպրոցականները չեն միայն որ կը փափաքին աստուածաբանութեան: Եկեղեցիէն դուրս գտնուող և անուս մարդիկ զԱստուած ուղիղ կերպով ըմբռնելու համար պէտք ունին աստուածաբանութեան: Կեանքի փորձառութիւնը կարծես պարտադրած է անոնց վրայ սա հարցը. «Սա տիեզերքը կառավարող Աստուածը ի՛նչ տեսակ Աստուած մը ըլլալու է և ինչպէ՞ս ան կ'արտօնէ իրերը որ ըլլան այնպէս ինչպէ՞ս որ են» Իրօք աստուածաբանութեան ուսումը տիեզերական կը ներկայանայ: Ան մարդկային բոլոր դասակարգերու եւ պայմաններու տակ է: Վերադառնալով վրէժ, հիւանդութիւն և մահ կու գան այսօր, ինչպէս պատահած են անցելոյն մէջ և ամէն մարդ ուշ կամ կանուխ կը ջանայ Աստուծոյ դիմել ասոնց լուծման համար: Ուրեմն քարոզիչ մը կրնայ միշտ ունիլ զիրենք ունենալ երբ կը խօսի Աստուծոյ վրայ: Ան ընկերութեան մէջ այն միակ անձն է

որմէ կը սպասուի խօսիլ Անոր վրայ: Եթէ չքարոզեր զԱյն, հապա՞ ո՞վ պիտի քարոզէ: Նման Պողոսի, որ Աթէնքի մէջ քարոզեց Անձանօթ Աստուածութեան վրայ, պէտք է ինք ալ խօսի անոր վրայ: Այն կորովի և վարձատրիչ գործը, որուն քարոզիչը կրնայ իր անձը նուիրել, ուրիշները Դրստոսով յայտնուած Աստուծոյ կենդանի հաւատքին առաջնորդելն է: Աշխարհի վերածնունդին համար այս հաւատքը էական է:

Շատ մը եկեղեցիներու մէջ Աստուծոյ վրայ արուած քարոզներու շարք մը նորութիւն մը եւ թարմութիւն մը պիտի ըլլայ: Սրտեր պիտի բերկրին, եթէ քարոզիչը ամպիոն ելլէ քարոզելու Անոր վրայ և քանի մը կիրակիներ իր քարոզին վերջը ըսէ, «Տակաւին խօսելիքներ ունիմ Աստուծոյ մասին»:

Թարգմ. ԱՐՇԱԿ Կ. ԹԻԹԻՆՅԱՆ

ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ Ի ՊԱՐՏԻՋԱԿ

Նիկոմիդիոյ Գաւառ. Ժողովը այս անգամ դուժարութեամբ Պարտիզակ: Ատաբազարի, Նիկոմիդիոյ, Պարտիզակի և անոնց ճիւղ ժողովուրդներուն հոգեւոր ու աշխարհական ներկայացուցիչներէն կազմեալ սոյն Ժողովը իր առաջին նիստը ունեցաւ Սեպ. 20ին, երգով աղօթքով ու համառօտ ուղերձով, Համակրելին Տր. Չէյմարզ, տաքեկան արձակուրդը վայելելուն հետեւանքով, Ժողովէն կը բացակայէր. անոր աթոռը գրաւած էր Վեր. Մր. Մագնաթն, Տր. Չէյմարզի փոխանորդը: Ժողովէն կը բացակայէր նաեւ Նիկոմիդիոյ եկեղեցոյն նուիրակը:

Ժողովին բոլոր նիստերուն միջոցին խորհրդակցութեան և որոշումներու հիւթ կազմեցին կրթական և հոգեւոր, ինչպէս նաեւ շինութիւն շէնքերու խնդիրները: Ընդհանուր կերպով դիտուեցաւ որ կրթասիրութիւնը լուրջ թափ մը ստացած է մինչև իսկ ամենապղտիկ համայնքներու մէջ: Ամէն կողմէ զպրոցական շէնքերու շինութեան համար, և կամ եղածները նորոգելու, նպատակայարմար վիճակի ու դիրքի վերածելու մասին խնդրանք կայ: Մեր համայնքներուն մէջ պատրաստակամութիւն ու զոհողութիւն կը յայտնուի նորահաս սերունդը կրթելու գործին մէջ. ասիկա արդարեւ գովելի, ծափահարելի նախաձեռնութիւն մըն է, որ ուղղակի մեր եկեղեցական կեանքին հետ սերտիւ կապակցութիւն ունի: Հոգեւոր կեանքը, ընտիր դաստիարակութեան մը բարիքներուն հետ ընդելուզուած, իրական օժանդակ մը կ'ըլլայ մեր տկար եկեղեցիներուն զօրանալուն: Սակայն խոս-

տողանելու ենք թէ տեղ տեղ նոյն ցանկութիւնը և նախանձաւորութիւնը չարտայայտուի կրօնական գործերու մէջ : Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ թէ ինչպիսի միջոցներու կիրառութեամբ կարելի կ'ըլլայ ժողովուրդին մէջ խորունկցնել հոգեւոր կեանքը, արծարծելով անոր մէջ հոգեւոր եռանդն ու ոգեւորութիւնը : Իր ծրագրին մէջ նախապէս որդեգրուած որոշման համեմատ, ժողովը այս անգամ ալ հոգեւոր ժողովներ սարքեց : Այս ժողովներուն մասնակցեցան Գաւառիս Աւետարանիչը, Ատաբաղարի և Նիկոմիդիոյ պաշտօնեաները : ակնկալուած թիւով ունկնդրութիւն չունեցանք թէպէտ, ներկաները առաւել կամ նուազ աստիճանով հոգեւոր շինութիւններ ընդունեցին : Խնդրոյ առարկայ եղաւ սա կարեւոր հարցն ալ թէ ինչ են միջոցները աւելի արդիւնաւոր ընծայելու համար Կիրակնօրեայ Դասերը : Ի մէջ այլոց յիշուեցաւ ուսուցիչներուն դասը նախապէս պատրաստելու անհրաժեշտութիւնը : չարաթամիջի օր մը, ուսուցիչները մէկտեղ գալով՝ աղէկ մը ուսումնասիրեն դասը, նաեւ փոքրարժէք նուէրներով վարձատրել հաւատարիմ ճշդապահ եղողները, թաղերու մէջ Կիրակնօրեայ Դասեր կազմակերպել : Վեր. Մր. Մազնաթն, որուն ներկայութիւնը մասնաւոր բառերով ողջունուեցաւ ժողովին մէջ, չարաթառաւորեան նիստին մէջ, չինիչ ուղերձ մը ըրաւ հոգեւոր պաշտօնէին հովուական հանգամանքին վրայ : Անցեալ թէ ներկայ կենդանի օրինակներով ցուցուց թէ ճշմարիտ հովուական կեանքը իրենց անձին վրայ մարմնացնող պաշտօնեաներն են որ շատ աւելի օգտակար եղած են եկեղեցւոյն քան լոկ պերճախօս պաշտօնեաները : Մերիներէն յիշեց հանգուցեալ Վեր. Յ. Թաճեանը, որ չունեցաւ Թալմիճի մը հոգեւորական ձիրքն ու կարողութիւնը, բայց ընտիր հովիւի մը բարեմասնութիւններով օժտուած ըլլալուն հետեւանքով՝ միշտ փնտռուեցաւ ու սիրուեցաւ, և իր պաշտօնավարութիւնը մնայուն բարիք մը եղաւ իր աշխատած եկեղեցւոյն : Յիշեց իր Ամերիկայի ծանօթներէն անունը քարոզիչի մը որ բնաբանացի կարողութիւնէ իսպառ զուրկ մէկն էր : Բայց եկեղեցին մինչեւ վերջը կապուած մնաց իր այդ ոչ բնաբանաց պաշտօնէին, վասն զի իր ժողովուրդին տիպար հովիւն էր այն : այս օրինակներէն վերջը եղրակացուց թէ ժողովուրդը դիւրաւ կը բաժնուի իր հոգեւոր-քարոզիչէն, իսկ տիպար հովիւէն ոչ երբեք, կամ հազուադէպօրէն :

Կիրակիին երկու քարոզները խօսեցան եկեղեցիին մէջ Վերապատուելիք Կ. Ատանաւեան և Յ. Գաւառիկեան :

Գաւառային սոյն ժողովը յառաջիկային պիտի գումարուի Ատաբաղար. մաղթենք որ եւս առաւել արդիւնաւոր և բազմօգուտ ըլլան այսպիսի գումարումներու առթիւ տրուած որոշումները և կատարուած ազօթաժողովները :

Բարգոյնաւոր

Մ. Հովհաննէս

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Այսօր ալեւս անուրանալի իրողութիւն մըն է թէ Օսմ. Կայսրութեան վարչական դրութիւնը կամ հիմնովին պիտի փոխուի և կամ թէ այս հրակայ պետութեան այնպիսի անմիջական վտանգներ կը սպառնան, զորոնք կարելի է չառ լաւ կանխատեսել : Եւրոպա չուզեր որ իր կողքին միջնադարեան զգեստներով դարգարուն դրացի մը նստի : Եւրոպա չուզեր որ Թուրքիան, Պարսի հայրենիքը, մշտական կռուախնձոր մը դառնայ, հսկայական զինակցութեանց միջեւ և յաւիտեանական վտանգ մը ըլլայ իր խաղաղութեան և առեւտրական ու ճարտարարուեստական հսկայ զարգացումին : Ամբողջ աշխարհի բախտը այսօր Եւրոպական մեծ տէրութեանց ձեռքն ըլլալով երբ անոնք համաձայն են որեւէ խնդրի մը համար, չկայ ոյժ մը որ անոնց բազմաքնն ու թէ կանուխ իրադրութեան մը արգիլէ : Ամէն յստակօրէն քաղաքագետի համար արեւի լոյսին չափ պարզ է այսօր թէ Օսմ. Կայսրութիւնը փրկելու համար միմիայն միջոց մը մնացած է, և այս միջոցն ալ ամբողջ Կայսրութեան մէջ շուտափոյթ հիմնական բարեփոխումներ ներմուծելն է : Իթիհատականները ազգասիրութիւն համարեցին Համիտեան րէժիմի օրով եղածին պէս որեւէ Եւրոպական միջամտութիւնէ ժողովուրդը տպէտ պահել : «Մենք մեծ պետութեան ենք» ըսին թերթերը, «և թոյլ չենք տար որ օտար, նոյն իսկ մեծ պետութիւններ, միջամտեն մեր գործերուն» : Այսպէս խօսելու համար սակայն պէտք էր Թուրքիա գտնուէր միւս մեծ պետութեանց վարչական, օրէնսդրական, քաղաքական, տնտեսական և քաղաքակրթական բարձրութեան վրայ : «Մենք մեծ պետութիւն ենք, ուղարկեմք կ'ընենք» ըսելով կարելի չէր Եւրոպան հանդարտեցնել և ոչ ալ Պալքաններու խաղաղութիւնը սպառնալիք : Պէտք է իրական և ճշմարիտ արդիւնքներ ցուցնել, Համիտեան բռնակալութեան աւերներուն աւելցան վերջին Սահմանադրական տարիներուն աւերները տեւական պատերազմներով : Եւ մենի, Հաւրանի, Կրետէի և Ալպանիոյ մէջ, Գրիտանիայ ազգութեանց վիճակը Մակեդոնիոյ և Հա-

յաստանի մէջ ոչնչով բարեւոքեցաւ: Մէմուռնի մը քաղաքականութեան հաւատարիմ շարունակողն եղաւ Թալաթ: «Մէլէթի է Հաֆէ» — տիրող տարր մը ստեղծուեցաւ Իթթիհատականներէն: Թուրք տարրը ոչ միայն տիրող էր այս Կայսրութեան մէջ, անոնց տեսութեամբ, այլեւ Պարսկաստան ու Կովկաս Երբ երկրի մը վարիչները իրական գոռաբութիւններ մոռնալով այս աստիճան ցնորական գաղափարներու հետամուտ կ'ըլլան, երբ անոնց համար Մէլէթի է Հաֆէն ետքը Մէլէթի(?) Իսլամէն և միայն իբր երրորդ տարր Ասսուրը Դայրի Միսլիմէ կու գայ, Սահմանադրական հաւասարութեան, արդարութեան ու եղբայրութեան դարձուածներուն մէջ լինելու համար, շատ բնական է թէ այսպիսի կառավարութիւն մը պէտք է վարկաբեկ ըլլայ և այսպիսի երկիր մը քաղաքականապէս սնանկ հոչակուի:

Մենք վստահ ենք թէ արդի Դահլիճը կատարելապէս ըմբռնած է մեծ վտանգը, բայց խնդիրը այն է թէ ան կարող պիտի ըլլայ պէտք եղած բարեփոխութիւնները շուտով և հիմնովին ներմուծել: Թուրքիոյ մէջ բարի կամեցողութիւններով օժտուած Դահլիճներ շատ եղած են, բայց դժբախտաբար անոնք անկարող եղած են թղթի վրայ գոյութիւն ունեցող բարեփոխումները գործնական կեանքի վերածելու: Ասոր համար ալ ամէն ոք, վստահ ըլլալով հանգերձ արդի Դահլիճին բարի տրամադրութեան, վերին աստիճանի մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասէ թէ Դահլիճը ինչպէս պիտի կարենայ Եւրոպայի խոստացած բարեփոխումները իրագործել: Կարող, գործունեայ, պարտականութեան կատարելապէս պիտակից և անաչառ պաշտօնեաներուն թիւը այնքան քիչ է այս երկրին մէջ որ անոնք Համիտական բէթիմի ամէն ապականութիւններով օժտուածներուն 100/0 չեն կազմեր: Այսպիսի պաշտօնէութեան ձեռքով ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ լուրջ և ամէն տարրերը գոհացնող բարեփոխումներ ներմուծել: Այս բարեփոխումները միմիայն քաղաքացիներու կեանքը, գոյքը և պատիւը ապահովելու ընդթը չպիտի ունենան. ալ աւելի արդիւնաւոր պիտի դառնան: Զանազան ազգերու և տարրերու բարձրութեան և անոնց մէջ դարերէ ի վեր գոյութիւն ունեցող թշնամութեանց և ատելութեան վերջ դնելու և ճշմարտապէս բոլոր Օսմանցիները երջանկացնելու դիտումով պիտի պատրաստուին: Ամէն ազգէ տեղային ժամադրման և ոստիկաններ պիտի կազմակերպուին, ամէն նահանգներու մէջ տեղական լեզուին ոյժ պիտի տրուի և այդ

լեզուն գիտցող պաշտօնեաներ պիտի նշանակուին, նահանգական ժողովներու իրաւասութիւնները պիտի ընդարձակուին և վարչական ապակեղրոնացումի սկզբունքը պիտի ներմուծուի ամէն տեղ, ապահովելով հոն բնակող բոլոր տարրերուն իրաւունքները: Այսքան ծանրակշիռ բարեփոխումներ իրագործելու բացարձակապէս անկարող են մեր պաշտօնեաները: Պէտք է դիմել Եւրոպացիներու օգնութեան: Այս նպատակին հասնելու համար կառավարութիւնը գոհանալու չէ օտար վարչադէտ բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը ներքին Գործոց նախարարի օգնական կամ խորհրդական կարգելով, պէտք է որ բոլոր կուսակալներն ալ մէյմէկ օտար օգնականներ ունենան լայն իրաւասութիւններով, որպէս զի մեր տեղական ազգայնական ու կրօնական նախապաշարումներէն բոլորովին ազատ ու անկախ կերպով անոնք կարենան Եւրոպական ձեւով կազմակերպել մեր երկրին ներքին վարչութիւնը և անոնց գործունէութեան շնորհիւ Թուրքիոյ բարօրութեան մասին կատարեալ համոզում գոյացնեն բոլոր Օսմ. տարրերն ու Եւրոպական ազգերը: Որովհետեւ այսչափ փորձառութիւններէ ետքը պէտք է մենք այն համոզումին հասած ըլլանք թէ տեղական միջոցներով ու պաշտօնեաներով մենք անկարող ենք հիմնական բարեփոխում ներմուծել: Միայն այս ձեւով կարելի է Պերլինի Դահնագրին 23րդ և 61րդ յօդուածներէն ազատիլ, և անոնց գործադրութիւնը որքան մենք սեր ձեռքով և շուտափոյթ կատարենք, այնքան աւելի ծառայած պիտի ըլլանք Օսմ. հայրենիքին ամբողջութեան և յառաջդիմութեան: Հակառակ պարագային այս Կայսրութեան կազմալուծումը ժամանակի խնդիր մըն է միայն: Ամէն խելահաս Օսմանցի հայրենիքի փրկութեան ուրիշ ելք մը չպիտի գտնէ: Հայերս, այս Կայսրութեան ամէնէն հարադատ և ամէնէն բազմաշարժար դաւակներէն ենք: Անոր բարօրութեան և յառաջդիմութեան համար աշխատող ամէնէն ընդունակ տարրերէն մէկն եղած ենք և պիտի ըլլանք մանաւանդ ապագային, եթէ մեր հայրենիքը խոստացուած բարեփոխումներու իրագործումով «Աւետեաց Երկրին» վերածուի:

Հ. ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ

Մի ազօթէք աւելի դիւրին, հանդիստ կեանքեր ունենալու համար. ազօթեցէք, խնդրեցէք աւելի զօրաւոր մարդիկ ըլլալ: Ֆէլէ Պլաւա

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պալատները, Բոլոր մեծ տէրութիւնները, ինչպէս Պէրսիթուտ կոմսը յայտարարեց Պատուիրակութիւններու Ժողովին մէջ, պահպանողական զիրք կը բռնեն և համագործակցութեան տրամադիր են ու խաղաղութեան հետամուտ: Սակայն հորիզոնը մութ է և կացութիւնը անստոյգ, քանի որ Իտալիայէն պատերազմը կայ և Պալատներու գրգռութիւնն ու Մակեդոնիոյ և Ալպանիոյ խռովութիւնները կը շարունակեն: Ժողովուրդը գերագրգռուած է Պուլկարիոյ, Սերպիոյ, Մոնթենեկրօի եւ Յունաստանի մէջ, եւ թէեւ վարիչ մարմիններ պատրաստ են ամէն ինչ ընել խաղաղութիւնը չլրջովելու համար, պատերազմական պատրաստութիւններ կը տեսնուին փութաշանութեամբ Էտիրնէի Օսմ. զօրաշարժի որոշումը շատ վերջովեց Պուլկար մամուլը, որ իսկոյն յարձակողական դիտաւորութիւն վերագրեց Թուրքիոյ եւ սկսաւ մեծ աղմուկ հանել: Սակայն իրողութիւնը բոլորովին նոր բան չէր: Երկու տարի առաջ արդէն այդպիսի ռազմափորձ մը կատարուած էր Ֆոն տէր Կոլց փաշայի առաջնորդութեամբ, ինչպէս Աւստրիական թերթի մը կը հաղորդուի Կ. պոլսէ: Որոշուածը զին. պաշտպանողական պարզ համախմբում մը պիտի ըլլար և զինուորներն հարկաւ ի վիճակի պիտի ըլլային Պուլկարիա արշաւելու, եթէ պատճառ տրուէր: Ինչպէս Պուլկարիա ժամանակէն առաջ վերջ տուաւ իր ռազմափորձերուն, Օսմ. Պատերազմական նախարարութիւնն ալ, կ'երեւի, տէրութիւններու թելադրութեամբ չափաւորեց իր որոշումը, մեծ ռազմափորձի տեղ զօրաբաժնի ռազմափորձով մը բաւականանալով, որու պիտի մասնակցին միայն պահեստի քանի մը զօրաբաժիններ և որ ըստ օրինի պիտի տեսնէ լոկ վեց շարաթ: Սիրելի է յուսալ թէ Թուրքիոյ այս նոր որոշումը իր հանգարտեցուցիչ ազդեցութիւնը պիտի ունենայ Պալատեան տէրութիւններուն վրայ՝ յախուռն քայլերէ ետ պահելով զանոնք: Անցեալ շաբթու լսուեցաւ թէ Փոլթափայի Սերպ և Պուլկար հովագործները իրենց հիւպատոսներուն կողմէ հրաւիրուած են մինչեւ Հոկ. 3 իրենց երկիրները դառնալ: Միեւնոյն ժամանակ սաստկացան սահմանադիւր ընդհարումները: Բայց երկու շաբթի ա՝ մենտիփափուկ վիճակ մը առաւ կացութիւնը, ինչ-

պէս կը տեսնուի սա հեռագիրներէն: Սոփիայի նախարարներու խորհուրդը Թագաւորին նախագահութեամբ երեք նիստ դուժարեց: Էտիրնէի մէջ ինչպէս և սահմանադիւրն վրայ Թուրք զինուորներու համախմբման պատճառով ստիպուեցաւ, ամէն պատահականութեան առջեւ պատրաստ զրուակելու համար, զէնքի տակ առնել իր զինուորները:— Զօրք սկսաւ զրկուիլ Օսմ. սահմանադրուի և Արեւելեան երկաթուղիներու վարչութեան ղեկուցուեցաւ թէ ամսոյս սկիզբէն դադարած է Պուլկարիոյ վաճառարած կառախումբերու երթելու:— Սերպիոյ Պատերազմական նախարարը Սոփիա հասաւ: Սերպ Վարչապետ Մ. Փասիչ յայտարարեց թէ Թուրքիոյ Գրիստոնեայ ընակիչներուն կացութիւնը անհանգուստեցի է: Պալատեան տէրութիւնները չեն կրնար այլեւս կրաւորական հանդիսատեսներ մնալ: Փեթրօ Թագաւորը արտօնեց զէնքի տակ կոչել ընդհանուր բանակը: Սըռփիչիան ուրբաթի համար ի նիստ հրաւիրուեցաւ: Կ'ըսուի թէ Վարչապետը ինքնօրինութիւն պիտի պահանջէ Հին Սերպիոյ համար Շքոտրա-Էտիրնէի ամբողջ ճամբան այդ սահմանին մէջ կ'իյնայ:— 1910ի Պուլկար զինուորները որ Սեպ. 1ին պիտի արձակուէին ըստ սովորութեան, տակաւին դօշի տակ կը պահուին: Պաշտօնաթերթը մինչեւ իսկ հրատարակեց այն կանոնադիրը որու համեմատ պիտի շարժին առողջապահական կամաւոր պաշտօնեաները պատերազմի ժամանակ:— Ֆերտինանտ Թագաւորը իր ներկայութեան ընդունեցաւ երեք զօրավարներ: Յունաստանի, Մոնթենեկրօյի, Սերպիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ կնքուած պայմանագիրը կատարուած իրողութիւն կը համարուի:— Զրոյց կայ թէ Յունաստանի Խորհրդարանը պիտի դուժարի շաբթուան մէջ Այս կը վերագրուի Կրետական խնդրին և Թուրքիոյ հետ վեճերուն տագնապալի կացութեան: Թագաւորն Աթէնք հրաւիրուած է և լոնային շարժուն թընդանօթներու հնարիչ Մ. Տանկլիս սպայակոյտի պետ անուանուած: Երկուշաբթի իրիկուն ընդհանուր զօրահանութեան ձեռնարկուեցաւ Պալատեան պետութիւններու հետ համախորհուրդ: Նաեւ բոլոր Յունական շոգենաւերը հրաւիրուեցան Յունաստան վերադառնալ Օսմ. ջուրերէն:— Մոնթենեկրօ չուցաւ միւսներուն հետեւիլ: Նիքիթա Թագաւորը երեքշաբթի շաբթման մէջ դրաւ ամբողջ բանակը: Միւսկողմէ պատերազմական պատրաստութիւններու ձեռնարկեցին Աւստրիա և Ռուսիա, ինչպէս կը տեսնուի հետեւեալ հեռագիրներէն: Աւստրիոյ 15րդ և 16րդ զօրաբաժինները շաբթման մէջ զրուեցան:— Երկուշաբթի Սեպ. 8/21 թուակիր ուրբաթ մը հրատա-

բակուեցաւ, որով փորձի համար չարժման մէջ կը դրուին Ռուսական քանի մը նահանգներու պահեստները:

Հեռագրաւորներ. Սերպ հեծեկադուէզ մը Պուլկարիա անցաւ Մուսթաֆա փաշայի Թուրք սահմանազխին մօտերէն: — Պուլկարիա պաշարման վիճակ հրատարակեց ամբողջ երկրին մէջ: — Սերպիա քաղաքակէն կացութեան բերամբը դրամի չըջարեութեան կասելուն պատճառով 4½ միլիոնի կանխավճար մը առաւ Ազգ. Դրամատունէն: — Ռումանիոյ կարող թագաւորը Ռուս բանակի ընդհանուր հրամանատար անուանուեցաւ: — Կիրակի վերջացաւ Մ. Սասանովի այցելութիւնս ի Պալմորը: Տեսակցութիւններուն վրայ ռէ՛յայ. տարարութիւն չհրատարակուեցաւ պաշտօնապէս: Նախարարը մասնաւոր այցելութիւններով պիտի զբաղէր մինչեւ չորեքշաբթի: Ռէ՛յայթըր կ'իմանա թէ Անգղիա եւ Ռուսիա փափաք չունին զՊարսկաստան բաժնելու, այլ ուսումնասիրեցին սա հարցը թէ օտար զօրքերը հեռացնելու նպատակով ինչպէս կարելի է ամրապնդել Պարսիկ կառավարութիւնը և կարգ կանոն եւ ապահովութիւն հաստատել երկրին մէջ: — Պէրսիթուտ կոմսը Պատուիրակութիւններու Ժողովին մէջ հաւաստեց թէ իր առաջարկը լաւ ընդունելութիւն գտած է: Գաղափարներ կը փոխանակուին հաւագործակցութեան համար և ամէն ջանք կ'ըլլայ Թուրքիոյ աբժանապատուութիւնը չվիրաւորելու համար: Ռուսիա խոստացած է ներդրեցներու խնդիր չյուզել: Երբեակ Զինակցութեան նաւային պայմանագրութեան վրայ բան մը չգիտեր և Միջերկրականի մէջ Ֆրանսական նաւերու համախմբումէն վրդովելու պատճառ չտեսներ: — Լորտ Քիլընըր, որ իր սրունքը դարմանելու համար Անգղիա կը գտնուէր, Եգիպտոս մեկնեցաւ Ռուս Վարչապետ Քոքովցիչ տասնօրեայ արձակուրդով Կովկաս մեկնեցաւ: — Օսմ. երկրագործական նախարար Րէշիտ փաշա Ուշի ժամանեց: Կը կարծուի թէ հաշտութեան բանակցութիւնները բաւական յառաջ տարուած են: Մինչեւ իսկ կարծողներ կան թէ քանի մը օրէն պիտի վերջանան: — Պաղտատի երկաթուղիի ընկերութեան ներկայացուցիչ Տէօյչէ Պանք Եփրատի և Տիգրիսի Անգղիական շոգենաւային Ընկեան հետ համաձայնած է նոր ընկերութիւն մը կազմելու համար, որու ղրամադլխին կէսը Գերմանական պիտի ըլլայ, կէսն ալ Անգղիական, իսկ վարչական ժողովը պիտի կազմուի հաւասար թուով Անգղիացիներէ և Գերմաններէ, պայմանով որ Թուրքերն ալ իրաւունք ունենան մասնակցել, եթէ փափա-

քին: — Սալար էտ Տէօվլէ և Զար Մէհմետ դրամած են Պարսկական Քրդաստանի ամէնէն կարեւոր Սինա քաղաքը: Շահսէվէնները դիմադրութեանէ հրամարած են և իրենց ղէնքերը Զօր. Ֆիսաւրովի կը յանձնեն: — Ահուլի մրրիկ մը անցեալ շաբթու 40 միլիոն ելէնի վնաս հասցուց Ճափոնի Նիփփոն կղզիին: Բազմաթիւ անձեր մեռան և հազարաւորներ անպատսպար մնացին: Օգոստոսի մէջ 20,000 տուն կործանեցան:

Ն Ե Բ Ք Ի Ն

Մայրաքաղաք. Նախարարներու խորհուրդը երեքշաբթի արտասովոր նստի մը մէջ Պալքանեան պետութիւններու պատերազմական պատրաստութիւնները նկատելով որոշեց բանակը շարժան մէջ դնել: Զօրահանութեան այս որոշումը Կայս. վաւերացման մատուցուելէ ետեւ փութով բոլոր զօրաբանակներու և անկախ զօրաբաժիններու հրամանատարներուն հաղորդուեցաւ: Միեւնոյն ժամանակ բոլոր Օսմ. դեսպաններուն հեռագրուեցաւ թէ զօրահանութեան նպատակը յարձակում չէ, այլ յարձակման դէմ պատրաստութիւն: Միանգամայն յոյս յայնուեցաւ թէ տէրութիւնները ազդուապէս պիտի միջամտեն խաղաղութեան պահպանման համար: Ապա անխոռով ձեռնարկուեցաւ Նախապատրաստութիւններու Արձակուրդով իրենց վաշտերէն հեռու դանուող սպաներ հրաւիրուեցան փութով իրենց տեղերը վերադառնալ: Սեւ Ծով երթեկեղ Օսմ. փոխադրանաւեր մայրաքաղաքս գառնալու հրահանք ստացան Սեւ Ծովու և Մարմարայի Յունական շոգենաւերուն արգելուեցաւ Տարտանէլէ անցնել, և նաւահանգստին մէջ գտնուող Պուլկար, Սերպ, Յոյն ու Մոնթենեկրեան շոգենաւերու, եւն. արձանադրութիւնն սկսաւ: Զորեքշաբթի նախարարներու խորհուրդը զբաղեցաւ Պալքանեան տէրութիւններու մօտ գտնուող Օսմ. դեսպաններու և հաշտութեան բանադնացներու տեղեկագիրներով: Օսմ. դեսպաններուն նոյն օր երկրորդ չըջարեական մը զբոսկուեցաւ Պուլկարիոյ Իսլամներուն դէմ գործուած անիրաւութիւններուն համար և կրկնուեցաւ թէ, եթէ խաղաղութիւնը խանգարող դէպք մը պատահի Պալքաններուն մէջ, պատասխանատուութիւնը ամբողջովին Պալքանեան տէրութիւններուն պիտի պատկանի: — Անգղիական դեսպանը, որ արձակուրդով բացակայ էր, երեքշաբթի վերադարձաւ և անմիջապէս Բ. Դուռ երթալով Արտաքին գործերու նախարարին տեղեկութիւն հաղոր-

դեց Պալտորը խորհրդակցութիւններուն վրայ կը հաւատարմութիւն տէրութիւնները ազդու դիմումներ կ'ընեն Պալտորին տէրութիւններուն և Բ. Դրան մօտ և յոյս կայ թէ խոստացուած բարենորոգումները փութացնելով կարելի պիտի ըլլայ պատերազմի փութեան առջեւն առնել — Բուսիլի մէջ վար. դրուած Սերպիական ռազմախօսութեան 48 ժամէն զրկելու կամ Մարսիլիա դարձնելու Սերպիական պահանջումը մերժուեցաւ — Խթիթիաթի կեդր. քոմիթէն պաշտօնապէս ծանուց թէ ամէն կերպով կառավարութեան պիտի աջակցի պատերազմի ամբողջ ընթացքին մէջ, Բոլոր իր մասնաճիւղերուն ալ հրաւէր կարգաց ամէն անհատաձայնութիւն մոռնալով թեւ թիկունք ըլլայ կառավարութեան — Մայրաքաղաքի կառապանները քաղաքապետութեան հետ անհամաձայնութեան մը պատճառով կիրակի առաւօտ բացարձակ զործադուր ըրին, որ չորեքշաբթի իրիկուն միայն վերջացաւ — Մալիսիոյ քննիչ յանձնախումբը մեկնեցաւ :

Ա. Է. Բ. Ժող. Տրապիզոնի Հայ, Կաթոլիկ և Բողոքական ազգայիններու հոգեւոր պետերը հեռագրով մը Ազգապետարանի խորին ցաւ կը յայտնեն Արեւելեան Անատոլիոյ իրենց եղբայրներուն անապահովութեան և տառապանքներուն համար և կը փափաքին որ կառավարութիւնը իր արդար ու զօրեղ թաղուկով իսպառ վերջ դնէ այս ցաւալի դէպքերուն — Իզմիրի հովիւ Վեր. Մ. Գնաճեան հրաժարած է և Ֆրէզոս պիտի մեկնի նոյն պաշտօնով, Եկեղեցին ձեռնհաս պաշտօնեայ մը կը փնտռէ Փափաքողներ կրնան գրել Փրոֆ. Կ. Յ. Պէշկէօթլիւրեանի, Բէթթի, Իզմիր — Կարնոյ քարոզիչ Պատ. Յովսէփ Հայկազն հրաժարած է Հասցէն է թիւ 87, Սէփէթճի փողոց, Լանկա, Կապիս — Պատ. Դ. Գնտուրաճեան վերադարձաւ Եռզղատէ — Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանը Ամերիկացի նոր ուսուցիչ մը սնեցաւ, Մր. Քինկզ պրիի, որ անցեալ շաբթու ժամանեց հոն իր կնոջ հետ — Պ. ուսուցի ազգայնաց դպրոցին նոր վարժուհիները, Միս Հոլմըն, Միս Փարսընս և Միս Մաքնոթըն, Սեպ. Չալին մեկնեցան Ամերիկայէ :

Հայ Ժող. Անցեալ հինգշաբթի Վանայ և Մուշի առաջնորդարաններէն հեռագիր եկաւ Պատրիարքարան թէ կառավարութեան հեռադրական հրահանգները զեռ արդիւնք մը չտուին Կարճկանի չըրջանակին մէջ աւաղակ Մէհմէտ Բէյսովա զիւզը պաշարելով վեց ժամ շարունակ հրազէն արձակած ու երկու Հայ սպաննած է՝ բոլոր զիւղացիները սարսափի մատնելով, Զին. հրամանատարը երկու

ջոկատ զրկած է անմիջապէս խոյթի ճամբաները անապահով են, Քանի մը օրուան մէջ չորս ձի ապրանք կողոպտուած է և Մանկէլ Ղաղար անուն Հայը սպաննուած, Մուշի մահադործ դասակարգն ալ ճամբաներու անապահովութեան դէմ զանգատի հեռագիր մը զրկեց, Այէնն ալ Ներքին գործերու նախարարութեան ցուցուեցան, որ անմիջապէս հեռագրով տեղեկութիւն պահանջեց Վանայ և Մուշի իշխանութիւններէն, Երեկոյն պաշտօնական շրջանակներու յուր հասաւ թէ աւաղակներ հալածող հեծեալ զինուորներու ջոկատ մը Վանէ 4 ժամ հեռու ծուղակի մը մէջ ինկած և ընդհարումի մը միջոցին ունեցած է 10 մեռեալ (մին հրամանատար Քեալիմ էֆ.) և 2 վիրաւոր, Աւաղակները խոյս տուած են և խոտիւ կը հալածուին Ուրբաթ Ազգ. Ժողովը Երուսաղէմի վանքին տեղապահական փոխանորդին ու Տնօրէն Սորհուրդին հրաժարականներն ինկատ առնելով որոշեց Երուսաղէմի Պատրիարքին ընտրութիւնն օրակարգ անցնելով հանդերձ տեղապահ Դանիէլ Աքքեպակը հոն հրաւիրել իր պաշտօնը վարելու համար մինչեւ որ կատարուի նոյն ընտրութիւնը, Ապա ծանուցուեցաւ թէ առնապետներու դիւանը չէ կրցած ինկատ առնել Պատրիարք Հօր հրաժարականը, վասն զի երեք դիւաններու առնապետները դեռ չեն ընտրուած, Ենթոյ ձեռնարկուեցաւ կրօն. Ժողովի պալատեալ անդամներուն ընտրութեան և նիստը փակուեցաւ ընտրութեամբ Հարստահարութեանց յանձնաժողովին, որու անդամներն են Դ. Տէր Մովսէսեան, Պ. Փափաղեան, Ս. Գարաբան, Տր. Տաղաւարեան, Վ. Թէքէեան, Փրոֆ. Ա. Տէր Յակոբեան, Ռ. Զարդարեան, Մ. Ազարեան և Հ. Պոյաճեան էֆ.ները, Նոյն օր Պիթլիսէ հեռագիր հասաւ Պատրիարքարան թէ խոյթի ամբաստանեալ ոճրագործները ազատ արձակուեցան և Ախլաթի թիրսոր հովտին մէջ Հայ մը կողոպտուեցաւ ու վիրաւորուեցաւ Ուշագրաւ զուգահիւսութեամբ մը Դատական նախարար Հալիմ պէյ ալդ պահուն Պատրիարք Հօր բնակարանին մէջ հաւատարմութիւն կու տար Ն. Սրբազնութեան թէ բարենորոգումներուն գործադրութեան համար ամէն զոհողութիւն ի գործ կը դրուի և ուստի պէտք է ծայրայեղութիւններէ զգուշանալ որպէս զի հնար ըլլայ անոնց արդիւնաւորութեան տեսնել, Ծառաթ Պատրիարք Հայրը, Հարստահարութիւններու յանձնաժողովին կազմութիւնն իմանալով, անդամներն հրաւիրեց խոտի Ժողովի գալ չորեքշաբթի օր կիրակի նախարարներու խորհուրդը որոշեց յետաձգել Ատանայի վաճառականներուն ու երկրա-

գործներուն նախապէս փոխ տրուած 100.000 ոսկին գանձումը: Տիրապէքիրի կուսակալութեան խօսիւ պատուիրուեցաւ անպատճառ երեւան հանել Հաննա Գաղաղեանի սպանիչները: Բ. Դուռը երկուշարթի հեռագիր ստացաւ թէ Կապաշի մօտ Միր Մէլի արքանակները Օսմ. զօրաց հետ նոր բնդհարումի մը մէջ 2 սպանեալ ունեցած են և 2 ալ գերի տուած: Զորեքշարթի Հարստահարութիւններու յանձնաժողովը իրան ժողովի նստին մասնակցեցաւ, ուր որոշուեցաւ Ներքին գործերու նախարարին հարցնել թէ ի՞նչ ընել որոշած է աւազակներու թաքստոցներուն համար, որոնք, ըստ կուսակալին յայտարարութեան, արգելք կ'ըլլան անոնց ձերբակալման: Նաեւ խօսելով թէ Տիրապէքիրի մէջ Հ. Գաղաղեանի սպանումը անձնական և ոչ թէ քաղաքական շարժառիթով գործուած ոճիւր է և թէ Հայ աւազակախումբ մը երեւցած է Վանի մէջ՝ որոշուեցաւ հեռագրով տեղեկութիւն պահանջել նոյն տեղերու առաջնորդարաններէն: Յետոյ առանձին նստի մէջ յանձնաժողովը իր դիւանը կազմեց և իր աշխատութիւնը երկուքի բաժնեց. (1) Առօրեայ խնդիրներ ուսումնասիրել և վարչութեան տեղեկագրել, (2) ընդհ. խնդրին համար ծրագիր մը պատրաստել և արմատական դարձաններ ցոյց տալ: — Պատրիարք Հայրը չորեքշարթի Թաւի մէջ հերքեց թէ ինք Ներքին գործերու նախարարէն լսելով ըսած է թէ Անատոլի Արեւելեան գաւառներու հարստահարութիւնները Մ. և Յ. քսմիթէի զորժամբ տեղի կ'ունենան, ինչպէս հրատարակած է Ռուս թերթի թղթակից մը: Նոյն օր Ն. Սրբազնութիւնը Կայս. պալատ գնաց և բարեմաղթութիւններ ըրաւ Կայսեր ծննդեան տարեդարձին առիթով: — Դուրեան Սրբազան վերադարձաւ Արմաշէ, ուր զացած ու պատարագած էր իրան առնին առիթով: Ուխտաւորներու թիւը 10.000ը անցած է և հասոյթն եղած է իբր ութ հարիւր ոսկի: — Իօանէսքուի ժառանգորդ տիկին Մ. Էնֆիէճեան, լրագիրներէ իմանալով թէ համանուն կտակին քննիչ յանձնաժողովը եղբակացուցած է թէ ոեւէ օրինական պատճառ չկայ կտակեալ դումարին 100ին 25ը ժառանգորդներու ձգելու, ինչպէս ժամանակաւ որոշուած էր ձգել, Պոլսոյ առեւտրական առաջին դատարանին դիմած է դատավարութեան համար: — Զանազան վայրերէ հասած հեռագիրներու յենով որոշուեցաւ Պատերազմական նախարարութեան գրել թէ մինչ 304ի Իսլամ զինուորները ծառայութենէ կ'արձակուին, անոնց Քրիստոնեայ ընկերները չեն արձակուիր և,

երբ արձակման համար իրենց պետերուն կը դիմեն, ծառայութեան երկարաձգման սպառնալիքի կ'ենթարկուին: Պատերազմական նախարարը այս մասին Պատր. Փոխանորդ Հօր պատասխանեց թէ պիտի քննէ խնդիրը և ըստ այնմ կարգադրութիւն ընէ: — Խարբերդի կուսակալ Ճէմալ պէյ, որ շաբաթ իր պաշտօնատեղին ուղեւորեցաւ, Զարսանձագի հողային խնդրին վրայ Պատրիարքարանի բոլոր թագրիրներուն օրինակները իր հետ տարաւ ուսումնասիրութեան համար: — Քիօսէ կը գրուի թէ Իզմիրէ զրկուած Հայ քահանայ մը մետրապօլիտին հաւանութեամբ կղզիին Յունական եկեղեցիին մէջ պատարագած է տեղւոյն Հայ զինուորներուն և բնակիչներուն համար և ամէնն ալ սփոփած է հոգեւորապէս: — Վանայ առաջնորդը Սեպ. 18 թուականով կը գրէ թէ նոյն ամսոյ 10 թուականով հեռագիր մը ստացաւ Վեհ. Հայրապետէն, որով իրեն կը հրամայուէր մանրամասն տեղեկութիւն հաղորդել տեղային ազգային գործերու վրայ: Ուստի անցեալ ձմեռէն ի վեր նահանգին մէջ ու չըջակաները գործուած սպանութիւններու մանրամասն մէկ ցուցակը պատրաստած ու զրկած է: Այդ ցուցակին պատճէնէն կը տեսնուի թէ անցեալ Նոյէ մինչեւ վերջին Օգոսի վերջերը 54 Հայ սպանուած են Քուրդերու ձեռամբ և ոճրագործներէն հազիւ մէկը բռնուած ու բանտարկուած է, միւսները ազատ կը չըջին: Քուրդ պէյերը չեն ուզեր հրաժարիլ Հայերու վրայ իրենց աւատապետական իրաւունքներէն և Սահմանադրութեամբ հռչակուած հաւասարութեան հակառակ են: Երեք անգ խումբեր կան 40—50 հեծեալ աւազակներու, որ սարսափ կը սփռեն ամէն կողմ: Մին կը վերաբերի Միր Մէլի, Նորտուղի և Շատախի մէջ Վանայ հարաւարեւելեան կողմը, մին Կապարացի Մահմէի, Կարճկանի և Խիզանի մէջ Վանայ հարաւարեւմտեան կողմը, և մին Մանտանցի Սախտի, Թիմորի և Արճակի մէջ Վանայ հիւսիսակողմը, Իսկ Խիզանի, Սպարկերտի և Վանայ հարաւային լեռնաշղթային մէջ ահաւոր է Շէյխ Սախտ Ալի, որ հոգին է Հայաջինջ ծրագրով Քրդական կազմակերպութեան մը: Տեղային իշխանութիւններն առ հասարակ կ'ակնածին Քուրդ պէյերէն այլեայլ հաշիւներով և, թէ և անոնց զինուած չըջելուն դիտողութիւն չեն ըներ, Հայերու ղէնքերը կը հաւաքեն, արգիլեալ են ըսելով: Դիւղային պաշտպանութեան համար քանի մը ղէնք տրուած են Հայերուն, բայց բազմապատիկ թուով ալ Քուրդներուն:

چهارمین شماره - در محرابه نایل هاروند - مدیر مسئول - مسؤول ق. هارونیان

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Տարեկ. բանագիր 40 դր.	
Ամսերկայի համար 2 Տար.	
Առաջին 8 թիվ	
Ուրիշ 10 թիվ	
2 և 3-ի համար 40 փոքր	
Մասնագետի գին	
Լսողություն	

ԱՒԵՏԱՔԵՐ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր

Վեր. Տր. Ֆ. Ու. Մեքալում

Պաշտոն. Հասցե,
Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVE DAPER

AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR

REV. F. W. MACALLUM, D. D.

American Bible House
Consople, Turkey

TERMS

An. subscrip: Ps. 40
U. S. A. \$ 2
England Shils. 8
Other countries Frs. 10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on application

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱԽԵՐԸ
Հաս. որոշման երեք Գործադիր Թանձնաժողով-
ներուն, Կեդրոնական Միութիւնը այս անգամ Թո-
գատ պիտի գումարուի Հոկտեմբեր 11ին (Ն. Տ.).
վասն որոյ Միութեանս պատկանող համայն եկեղե-
ցիներուն հովիւներուն, քարոզիչներուն և նուիրակ-
ներուն ի պաշտօնէ յատկապէս կը ծանուցուի որ
ճիշդ ժամանակին հաճին ներկայ գտնուիլ:

Ի դիմաց Կեդր. Միութեան
Բարոյապետ

Սիմ. Հաճի գիւղ

ԱԻԵՏԻՍ Ս. ՏԱՐԱԳՅԵԱՆ

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐԲԵՐ

ՈՍՏԱՆ, Եւստանայ Մէջ Պաշտօնաւոր Արտիստե-
րու, Դրակաւութեան և Դիպոնութեան: Հիմնադիր-Խըմ-
բագիրներ Միքայէլ Շախանճեան և Տիգրան Չե-
կիւրեան: Ստացանք Բ. տարւոյ Բ. եռամսեան,
այսինքն թիւ 6ը, Ոսթան իբր պարբերաթերթ
չառ լուրջ ու ճոխ բովանդակութիւն մը ունի և
արժանի է ամէն Հայու գրական քաջակերութեան:
Ջերմապէս կը յանձնարարենք զայն ամէն գրասէր
Հայու: Ոսթանի տարեկան բաժանորդագրին է՝ Պո-
լիս՝ 40 դահ., Դաւաններ՝ 45 դահ., Արտասա-
ման՝ 12 ֆր.: Հասցէ՝ Խմբագրութիւն «Ոսթան»ի,
Պահլէ Գարու, Ելնի Վոլթօ Խան թիւ 19, Կ.
պոլիս:

ՇԱՆԹ, Կիսամսեայ Հանդէս Գրական և Գե-
ղարուեստական, Պատկերազարդ, Խմբագրապետ
Մերուժան Պարսամեան: Կը հրատարակուի Թրքա-
հայ ծանօթ գրողներէ շատերուն աշխատակցու-
թեամբ և իւրաքանչիւր թիւի մէջ տաճնէ աւելի
գեղեցիկ պատկերներով: Տարեկան բաժանորդա-
գին՝ Պոլիս և Դաւաններ՝ 40 դահ., Արտասա-
ման՝ 12 ֆր.: Հասցէ՝ Խմբագրութիւն «Շանթ»
Հանդէսի, Ղալաթիա, Կ. պոլիս:

ՀԵՐՈՂԴԻԱ, յուզիչ պատմութիւն Բրիտանոսի
ժամանակէն. Վեր. Գ. Պաշտօնաւորանի. Հրատա-
րակութիւն Պրուսայի Արեւելեան Որբանոցին, էջ՝
160, Գին՝ 5 դահ.: Դիմել՝ Յ. Մատթէոսեան Գրա-
տուն, Ֆինճանճըլար Եօզուչը, Կ. պոլիս, կամ Որ-
բանոցին հասցէին:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԵՏԸ. (Պատկերազարդ) Բ. հա-
տոր, Յակոբ Յ. Թէրլէնի: Ականատեսի նկարազ-
րութիւններ, Պաշտօնական տեղեկագիրներ և թղ-
թակցութիւններ, Վիճակագրութիւններ ևւն. Կա-
րեւոր պատկերներով. Երրորդ հատորը մամուլի
տակ է: էջ՝ 176, Գին՝ 5 դահ., ընտիր թուղթով
7.20 դահ., Արտասահման 2 ֆր.: Դիմել՝ հեղինակին
հասցէին, Դեղարան Ատանա — Գումգափու Կ.
պոլիս: Այս երկրորդ հատորը կը բովանդակէ ի մէջ
այլոց Կիլիկիոյ ջարդին նահատակուած երէցներու
լուսանկարները: Ջերմապէս յանձնարարելի բոլոր
կրասէրներուն և ընթերցասէրներուն:

ՀՆՁԵԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՐԲԵՐ, Սէֆե-Երթի, Բա-
նաստեղծութեանց հատորիկ մը. Տպագր. «Կիւ-
թեմպէրկ» Մարզուան, 1912, էջ՝ 48, Գին՝ 2 դահ.,
դիմել՝ Մամիկոն Վարժապետեանի, Մարզուան:

ՀՆԴԱՐՁԱԿ ՀԱՄԱԶԳ. ՕՐԱՑՈՅՑ ՀԱՆՐԱԴԻ-
ՏԱԿԱՆ, 1913, Վեր. Գ. Պաշտօնաւորանի, Տպ. և
Կեդրոնատեղի Յ. Մատթէոսեան, Կ. պոլիս: էջ՝
320, Գին՝ 3.20 դահ.: Հասոյթը յատկացուած է
Պրուսայի Արեւելեան Որբանոցին: Հրատարակ-
ուած է նաեւ նոյնին համաժողով, Դիմել՝ Յ. Մատ-
թէոսեան Տպարան, Ֆինճանճըլար, Կ. պոլիս, կամ
Որբանոցին հասցէին:

Հոգեւոր պաշտամունք՝ վաղը, ժամը 3ին (Ը.
Ե.), Մարթայեան բնակարանի մէջ, Պոյաճըզիւղ.
Պիտի քարոզէ Պատ. Կ. Յ. Բերդեան: